

Deșteaptă-te, române!

Versuri: Andrei Mureșanu

Muzica: Anton Pann

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani,
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani.

Acum ori niciodată să dăm dovezi în lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian.

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte” strigă toți.

Preoți cu crucea-n frunte, căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ.

CUPRINS

Competențe	5
Ghid de utilizare a manualului	6
Cuvânt de deschidere către elevi	7
Recapitulare inițială.....	8
Evaluare inițială.....	10
Fii curios!	12
1. Călători și călătorii – Europa și Lumea Nouă	13
Călătoriile și percepția spațiului în Evul Mediu; mijloace de transport	14–17
Marile descoperiri ale europenilor: drumuri și teritorii; consecințe asupra vieții oamenilor.....	18–21
<i>Studiu de caz:</i>	
● <i>Lumea Nouă: cunoaștere, misionarism și exploatare</i> 22–23	
RECAPITULARE	24–25
EVALUARE.....	26
2. Geneza spiritului modern	27
Renașterea: geneza spiritului modern, Umanismul	28–31
<i>Studii de caz:</i>	
● Leonardo da Vinci și Michelangelo Buonarroti.....	32–33
● Niccolò Machiavelli	34–35
● Giordano Bruno și Galileo Galilei	36–37
● William Shakespeare	38–39
Reforma. Contrareforma	40–43
<i>Studii de caz:</i>	
● Barocul	44–45
Absolutismul.....	46–49
<i>Studii de caz:</i>	
● Soliman Magnificul.....	50–51
● Ludovic al XIV-lea. Palatul de la Versailles	52–53
● Petru cel Mare	54–55
RECAPITULARE	56–57
EVALUARE.....	58
3. Spre o nouă societate	59
Revoluția Glorioasă	60–63
Iluminismul – rațiune, drepturi, implicarea oamenilor în viața publică.....	64–67
<i>Studiu de caz:</i>	
● Montesquieu, J.-J. Rousseau, Voltaire.....	68–69
Viața cotidiană. Opinia publică în secolul al XVIII-lea	70–73
Constituirea SUA. <i>Declarația de Independență.</i> Constituția.....	74–77
Revoluția Franceză. De la supus la cetățean (I).....	78–81
<i>Studiu de caz:</i>	
● <i>Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului</i>	80–81
Revoluția Franceză. De la supus la cetățean (II).....	82–83
Napoleon I și răspândirea ideilor Revoluției Franceze în Europa.....	84–87
Revoluția industrială. Impactul în viața oamenilor	88–91
RECAPITULARE.....	92–93
EVALUARE.....	94
4. Secolul naționalităților	95
Statele moderne: revoluție și emancipare națională	96–99
<i>Studii de caz:</i>	
● 1848 în Europa.....	100–101
● Românii și modernitatea.....	102–105
● Formarea statelor naționale în secolul al XIX-lea: Germania	106–107
Epoca victoriană. <i>La Belle Époque</i>	108–111
RECAPITULARE	112–113
EVALUARE.....	114
RECAPITULARE FINALĂ	115–116
EVALUARE FINALĂ	117–118
Soluții de rezolvare pentru evaluări.....	119
Hărți-suport: Europa naționalităților.....	120

COMPETENȚE GENERALE ȘI SPECIFICE

1. UTILIZAREA ÎN CONTEXTE DIVERSE A COORDONATELOR ȘI REPREZENTĂRILOR DESPRE TIMP ȘI SPAȚIU

- 1.1. Localizarea în spațiu a lumii cunoscute în diferite perioade istorice
- 1.2. Utilizarea coordonatelor temporale referitoare la faptele și procesele istorice

2. UTILIZAREA CRITICĂ ȘI REFLEXIVĂ A LIMBAJULUI DE SPECIALITATE ȘI A SURSELOR ISTORICE

- 2.1. Utilizarea adecvată a termenilor istorici/ limbajului de specialitate în prezentarea unui fapt/proces istoric
- 2.2. Utilizarea gândirii critice în analiza surselor de informare
- 2.3. Identificarea elementelor de cauzalitate prezente în surse variate

3. MANIFESTAREA COMPORTAMENTULUI CIVIC PRIN VALORIFICAREA EXPERIENȚEI ISTORICE ȘI A DIVERSITĂȚII SOCIO-CULTURALE

- 3.1. Utilizarea dialogului intercultural

3.2. Asumarea cooperării în grupuri de învățare

3.3. Descrierea consecințelor deciziei și acțiunii umane

4. FOLOSIREA AUTONOMĂ ȘI RESPONSABILĂ A INSTRUMENTELOR NECESARE ÎNVĂȚĂRII PERMANENTE

4.1. Utilizarea informațiilor cu ajutorul resurselor multimedia

4.2. Asumarea critică a unui set de valori recunoscute social

GHID DE UTILIZARE A MANUALULUI

Manualul cuprinde variantele tipărită și digitală

Simboluri folosite în varianta digitală

- Rezolvă
- Privește
- Vizionează

LECȚIE/STUDIU DE CAZ

- Titlu de capitol
- Titlu de lecție/studiu de caz
- Aplicații
- Știi că...

● Text de lecție/studiu de caz

● Dicționar

● Cronologie

The screenshot shows a digital lesson page for 'Istorie' with the following features:

- Capitolul II: GENEAZĂ SPIRITULUI MODERN** (Chapter II: Birth of the Modern Spirit)
- STUDIU DE CAZ: Ludovic al XVI-lea și Palatul de la Versailles** (Case Study: Louis XVI and the Palace of Versailles)
- APLICAȚII** (Applications): A section with multiple-choice and short-answer questions related to the case study.
- ȘTII CĂ...** (Did you know...): A small text box with an interesting fact.
- REȚINEM** (We remember): A section for summarizing key points.
- MULTIMEDIA**: A section with a video player and a photo of a historical site.
- PROIECT** (Project): A section with a grid for tracking project progress.
- DICTIONAR**: A small dictionary section for key terms.
- CRONOLOGIE**: A small timeline section.

- Evaluare
- Proiect
- Fișă de observare a activității
- Aplicație multimedia

- Lucrăm împreună
- Aplicație multimedia
- Reținem

RECAPITULARE

The 'RECAPITULARE' section includes:

- SECOLUL NAȚIONALĂȚILOR** (The Century of Nationalities)
- PROBLEME DE ÎNȚEBE** (Review Questions): A list of questions for self-assessment.
- RECAPITULARE**: A summary of the main concepts and events of the century.
- TEST DE ÎNȚEBE**: A set of multiple-choice and short-answer questions.
- MAPA**: A map showing the geographical context of the events.

EVALUARE/AUTOEVALUARE

The 'EVALUARE/AUTOEVALUARE' section includes:

- SECOLUL NAȚIONALĂȚILOR** (The Century of Nationalities)
- EVALUARE/AUTOEVALUARE**: A section with various evaluation tasks, including multiple-choice and short-answer questions.
- TEST DE ÎNȚEBE**: A set of multiple-choice and short-answer questions.
- MAPA**: A map showing the geographical context of the events.

CUVÂNT DE DESCHIDERE CĂTRE ELEVI

Dragi elevi,

Anul trecut, în clasa a V-a, ați învățat despre evoluția omenirii din cele mai vechi timpuri până în Epoca Medievală. Ați aflat lucruri interesante despre primii oameni, apariția scrisului, marile civilizații ale Antichității și formarea popoarelor europene.

Călătoria prin istorie continuă și în clasa a VI-a, iar manualul nostru vă invită să descoperiți civilizația umană intrată în Epoca Modernă, cu evenimente și personalități fascinante, care au contribuit decisiv la societatea în care trăim și noi, astăzi.

Mult succes!

Autorii

RECAPITULARE INIȚIALĂ

I. RECONSTITUIREA TRECUTULUI

- TIMPUL ȘI SPAȚIUL ÎN ISTORIE
- IZVOARELE ISTORICE – surse primare, secundare, orale

II. CULTURĂ ȘI CIVILIZAȚIE

- Viața în Preistorie, popoare în Antichitate și Evul Mediu, așezările, familia, religia
- Economie și tehnologie, educație și artă

III. RELAȚIILE SOCIALE ȘI POLITICE

- Organizarea socială a diferitelor popoare în Preistorie, Antichitate și Evul Mediu
Forme de organizare politică: orașe-state, regate, imperii, polisuri, republica, monarhia medievală; regimuri politice: oligarhice, democratice

ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE ȘI DE CONSOLIDARE A CUNOȘTIINȚELOR

A. ORDONARE ȘI LOCALIZARE ÎN TIMP ȘI SPAȚIU

- I. Citește textul de mai jos, formulează și răspunde la întrebări folosind schema stelară. Compară rezultatul cu cel al colegului!
„În anul 632 al erei noastre, Mohammed moare la Medina. Avea șazeci și doi de ani. De la vârsta de 40 de ani, în 610, a devenit profet, atunci când a declarat, cu misiunea sa de a răspândi credința într-un Dumnezeu unic, că era purtătorul unui mesaj, Coranul... Se năștea o religie, islamul, care căuta să destrame vechile legături tribale pentru a instaura în locul lor o comunitate fondată pe reguli de viață individuală și colectivă radical diferite.”

(Souleymane Bachir Diagne, *Cum filosofăm în Islam?*)

II. Pornind de la harta alăturată, rezolvă cerințele.

1. Numește statul din Antichitate care a stăpânit teritoriile din jurul Mării Mediterane.
2. Menționează trei provincii din bazinul Mării Mediterane și două din zona Mării Negre.
3. Menționează un popor aflat în prezent în Peninsula Balcanică, moștenitor al tradițiilor antice.

B. UTILIZAREA CRITICĂ A SURSELOR ISTORICE ȘI A TERMENILOR DE SPECIALITATE PENTRU A DESCRIE ȘI A EXPLICA EVENIMENTE ȘI PROCESE ISTORICE

1. Citește cu atenție documentele A și B și răspunde la următoarele cerințe.

A. „Forma noastră de guvernământ nu rivalizează cu instituțiile altora. Nu-i copiem pe vecinii noștri, ci suntem un exemplu pentru ei. Este adevărat că suntem numiți o democrație, deoarece administrația se află în mâinile celor mulți și nu ale celor puțini. Dar în timp ce legea asigură dreptate egală tuturor în disputele lor particulare, este recunoscută și cerința de a fi cel mai bun; și atunci când un cetățean se distinge în vreun fel, el este preferat pentru funcții publice, nu ca un privilegiu, ci ca o răsplată a meritului său. Sărăcia nu este o piedică, dimpotrivă, un om poate aduce beneficii țării sale, oricât de obscură ar fi condiția sa.”

(Tucidide, *Războiul peloponezic*, Discursul lui Pericle despre democrație)

B. „Atena număra un număr foarte mare de magistrați... Aproape nu puteai face un pas...fără să întâlnești un magistrat. Aceste funcții erau anuale; rezultat de aici că aproape nu exista om, care să nu poată spera că va exercita și el o funcție [...] Poporul atenian dorea ca fiecare problemă să îi fie prezentată [...] și să i se expună argumente pro și contra. Oratorul, indiferent ce spune, poate întotdeauna să își termine discursul [...] În Sparta, elocința nu este cunoscută [...]. Aici mai conduce încă aristocrația; ea are tradiții fixe, care o scutesc de nevoia de a dezbate îndelung [...]. O aristocrație alcătuită din câțiva bogați apasă ca un jug de fier asupra celui mai mare număr de spartani.”

(Fustel de Coulanges, *Cetatea antică*)

- Numește din sursa A, respectiv din sursa B, cine putea ocupa funcții la Atena.
  - Selectează din sursa B cuvintele care indică o acțiune.
  - Selectează din sursa A cuvintele care indică regimul politic atenian.
  - Precizează două asemănări și o deosebire pe baza surselor A și B.
2. Descrie Atena în timpul lui Pericle, în aproximativ 4-5 rânduri, utilizând termenii: *Adunarea Poporului, Acropole, remunerație, teatru, „școala întregii Elade”*.

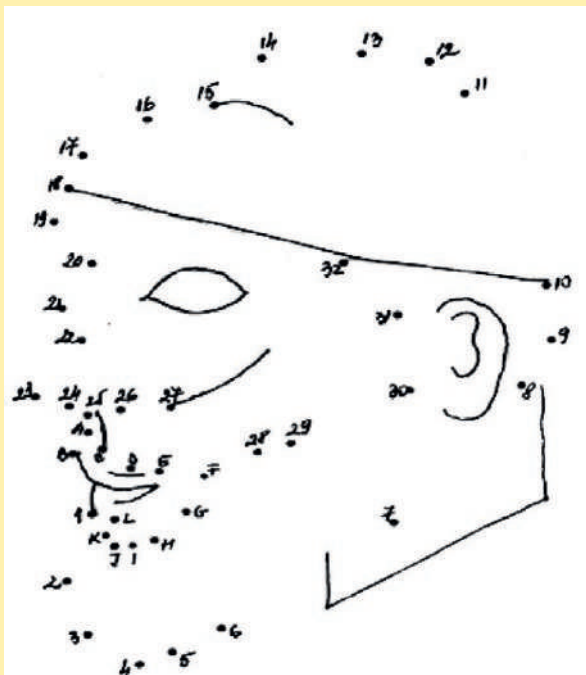
C. DESCRIEREA ROLULUI UNEI PERSONALITĂȚI ÎN DESFĂȘURAREA EVENIMENTELOR ISTORICE. COLABOREZ ȘI ÎMI ASUM UN ROL ÎN GRUP – în colaborare cu alți trei colegi, realizează un afiș de prezentare a unei personalități a vieții politice sau a culturii medievale. Alege un titlu sugestiv și un simbol care să îi reprezinte realizările. Expune afișul tău, alături de cele ale celorlalte grupe de colegi, într-un „tur al galeriei”. Analizează rezultatul celorlalți și adaugă o apreciere/completare.

D. FOLOSESC TEHNICI DE ÎNVĂȚARE ȘI RESURSE MULTIMEDIA ÎN SCOPUL REZOLVĂRII SARCINILOR DE LUCRU
 Vizitează pagina de internet <https://www.descopera.ro>. Accesează secțiunea Istorie. Alege una dintre cele Șapte minuni ale lumii antice. Citește textul cu atenție. Pe baza informațiilor oferite, realizează o fișă de lucru, urmărind să subliniezi: detalii legate de realizare, rolul jucat în epocă, modul de prezentare în vremurile noastre.

Recunoaște personajul! Unind cifrele în ordine crescătoare, vei obține chipul unui mare rege al Antichității.

Desenează în caiet un castel medieval, respectând componentele din listă: donjon, curte interioară, poartă de fier, pod mobil, turnuri de apărare, șanț cu apă, ziduri de piatră, capelă.

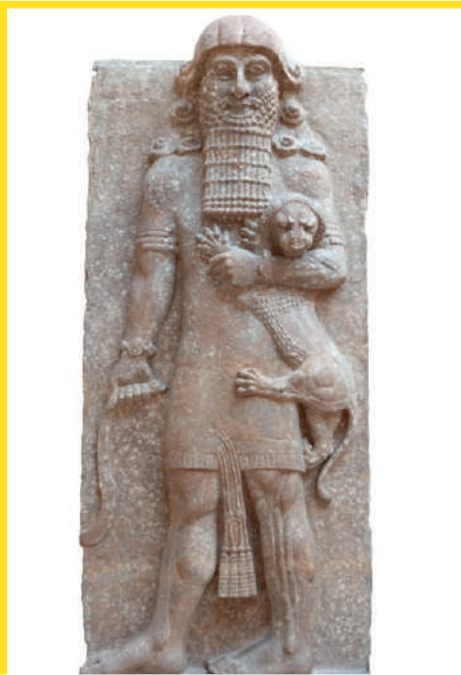
EVALUARE INIȚIALĂ

I. Ordonează cronologic epocile istorice: Epoca Modernă, Preistoria, Epoca Contemporană, Epoca Antică, Epoca Medievală.

II. Stabilește secolul pentru următoarele date istorice: 404 î.Hr., 800, 1054, 230, 1359.

III. Analizează imaginile și identifică elemente reprezentative ale Antichității. Realizează corespondența între acestea și civilizația corespunzătoare:

1. civilizația egipteană;
2. civilizația geto-dacilor;
3. civilizația romană;
4. civilizația greacă;
5. civilizația mesopotamiană.

.....

.....

.....

.....

.....

IV. Completează în diagrama de mai jos rubricile libere, scriind câte o acțiune a fiecăruia dintre conducători:

V. Citește sursele A și B și răspunde la următoarele cerințe:

Sursa A

„El cultiva cu pasiune artele liberale și arătându-le o profundă cinstire celor care le predau îi copleșea pe aceștia cu onoruri. Pentru studiul gramaticii, el a luat lecții cu diaconul Petru din Pisa. Pentru celelalte discipline, maestrul său a fost Alcuin, omul cel mai învățat din acele vremuri”

(Eginhard, *Viața lui Carol cel Mare*)

Sursa B

„După jurământul lui Leon al III-lea ce a fost făcut în Biserica Sf. Petru, totul a fost organizat în ziua de Crăciun... Apoi, venerabilul și pașnicul pontif l-a încoronat cu propriile sale mâini cu acea foarte prețioasă coroană... Apoi, sfântul prelat și pontif l-a uns pe Carol... cu sfântul ulei, chiar în ziua nașterii Stăpânului nostru Iisus Hristos.

(*Culegere de surse istorice. Antichitatea. Lumea medievală*)

- Pe baza sursei A, numește doi învățați din timpul lui Carol cel Mare și identifică modul în care îi trata monarhul.
- Pe baza sursei B, descrie ceremonia de încoronare a lui Carol cel Mare.

VI. Alcătuieste un eseu istoric de 10–15 rânduri, în care să integrezi următorii termeni istorici: *rege, senior, vasal, domeniu feudal, castel, țărani, renta feudală*.

Se punctează și ordinea logică, cronologică, încadrarea în limita de spațiu.
Timp de lucru – 50 minute

Oficiu 1p

AUTOEVALUARE	I	II	III	IV	V	VI	Din oficiu 1p
Punctaj răspuns corect	0,2 p x 5= 1p	0,2 p x 5= 1p	0,2 p x 5= 1p	0,2 p x 5= 1p	0,5 p x 2= 1p	0,5 p x 7 + 0,5 p = 4 p	Punctaj maxim: 10p

FII CURIOS!

Clasa a VI-a te invită într-o aventură plină de provocări.
După ce vei îndeplini sarcinile de lucru, întâlnite pe parcurs, vei descoperi comoara care îți este de folos în prezent și te va ajuta în viitor!

Urmărește cuvintele-sarcini de pe Harta Comorii!

CAPITOLUL 1

CĂLĂTORI ȘI CĂLĂTORII – EUROPA ȘI LUMEA NOUĂ

- Călătoriile și percepția spațiului în Evul Mediu; mijloace de transport
- Marile descoperiri ale europenilor: drumuri și teritorii; consecințe asupra vieții oamenilor
- Studiu de caz
Lumea Nouă: cunoaștere, misionarism și exploatare

RECAPITULARE

EVALUARE

CUNOȘTINȚE

În acest capitol, vei afla:

- cauzele care i-au determinat pe europeni să plece pentru a descoperi lumea
- cine au fost marii exploratori și unde au ajuns
- urmările contactului dintre europeni și civilizațiile precolumbiene

COMPETENȚE URMĂRITE 1.1, 1.2, 2.2, 2.3, 3.2, 3.3, 4.1

1271

Marco Polo începe călătoria care îl va duce în China

cca 1418

Prințul Henric Navigatorul întemeiază o școală de navigație la Sagres

1488

Bartolomeo Diaz ajunge la Capul Bunei Speranțe

1492

Cristofor Columb începe prima călătorie spre America

1498

Vasco da Gama descoperă calea maritimă spre India

1519

Fernando Magellan pornește în marea călătorie în jurul lumii

Monumentul Descoperirilor, Belem, Portugalia.

Drumul Mătăsii

Continentele Europa, Africa și Asia au fost legate printr-o conexiune de drumuri numită Drumul mătăsii. Această cale comercială pleca din China, străbătea India și se îndrepta spre Arabia, Egipt și se termina cu bazinul mediteranean.

Dificultatea drumurilor era înfruntată cu ajutorul cămilelor, animale rezistente la condiții climatice dificile, capabile să transporte cantități mari de mărfuri. Printre mărfurile tranzitate se aflau: mătasea (de unde și numele), stofe, lemn de santal, porțelanuri, șofran, curmale, fistic, tămâie sau metale și pietre prețioase.

CĂLĂTORIILE ȘI PERCEPȚIA SPAȚIULUI ÎN EVUL MEDIU

A călători reprezintă una dintre activitățile importante din viața oamenilor. Ei au călătorit din cele mai vechi timpuri, având diferite obiective: economice – căutare de noi resurse; religioase – pelerinaje; politico-geografice – în căutarea de noi teritorii pe care să le ocupe sau științifice – validarea sau invalidarea unor teorii. Cauzele comune ale tuturor călătoriilor sunt atracția față de necunoscut, dorința de cunoaștere și satisfacerea unei curiozități care a avut consecințe incalculabile asupra oamenilor și vieții lor.

În secolul al XIV-lea, Europa era marcată de o criză politico-militară și una social-economică. Această situație era provocată de neînțelegerile politice interne și externe, de circulația monetară masivă care punea în pericol disponibilul de metale prețioase, de suprapopulare, de exploatarea fără discernământ a pădurilor, dublată de schimbări climatice care au afectat recoltele și au pus în pericol supraviețuirea oamenilor. Mai mult, Europa se confruntă cu epidemia de ciumă. Deși negative, toate acestea au condus la progres și la realizarea primilor pași spre modernitate.

Caravelele Santa Maria (în față), Nina și Pinta din cadrul expediției conduse de Cristofor Columb.

Marile descoperiri geografice, desfășurate în secolele XV-XVI de către europenii occidentali au influențat definitiv societatea omenească. Știința a progresat rapid, oferind atât o nouă imagine asupra Pământului, în ansamblu, cât și cunoștințe din cele mai diverse domenii. Curiozitatea a fost o calitate a călătorilor încă din secolele XII-XIII, dublată de realitățile istorice determinate de cruciade și de dorința de a identifica noi drumuri spre Asia.

Ruta dintre China și India pe vechiul Drum al Mătăsii.

Realizează, cu ajutorul googlemaps, propriul drum al mătăsii! Punctul de plecare este Beijing, iar punctul terminus, localitatea în care locuiești.

Suprapune pe o hartă digitală a Lumii călătoriile lui Marco Polo pe Drumul Mătăsii. Identifică principalele puncte de pe acest traseu.

APLICAȚII

I. Analizează sursa A și răspunde la cerințe:

Harta lui Ptolemeu.

1. Numește cele trei continente reprezentate pe hartă.
2. Precizează denumirea de astăzi a trei state localizate în acest spațiu istoric.

II. Citește sursa B și răspunde la cerințe:

Sursa B

„Forma cea mai spectaculoasă a reluării dinamismului european în cursul sec. XV este fără îndoială mișcarea de expansiune, care [...] îi duce pe europeni la descoperirea noilor rute. [...] Africa a intrat în istoria noastră în momentul în care europeanul intra în a sa. Omul Evului Mediu nu cunoștea din Africa decât Maghrebul și Egiptul, prin care îi proveneau produsele – aurul mai ales – dintr-un continent și era izolat mai mult decât de mare, de deșerturi. Descoperirea acestei lumi avea să fie [...] sursa unui fructuos trafic și a rivalităților coloniale căreia Europa avea să-i suporte urmele până în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.”

(Larousse, *Istoria Universală. De la Marco Polo la Cristofor Columb*)

1. Precizează un spațiu istoric menționat în sursă.
2. Menționează, pe baza sursei, produsul care provenea de pe continentul african.
3. Precizează elementul de hidrografie care desparte două dintre aceste continente.
4. Menționează o consecință a descoperirii noului continent.

III. Alcătuieste o listă cu cinci site-uri de pe Internet pe tema *Călători și călătorii în Evul Mediu*. Scrie un scurt text de 8-10 rânduri în care să descrii cele mai interesante informații descoperite.

Alfons al X-lea, regele Castiliei, Leonului și Galіției, a fost și el cuprins de febra descoperirilor și cercetării. La porunca sa, între 1248 și 1252, a fost întocmit un almanah cu informații despre corpurile cerești, ciclurile solare și predicții meteorologice. La elaborarea lui au contribuit astronomi creștini, musulmani și evrei, ceea ce arată colaborarea interculturală în acest spațiu.

Întâlnirea dintre Marco Polo și Kublai Khan, în orașul Xanadu, pe care l-a construit Kublai după ce a devenit împărat al Chinei în 1271.

DICTIONAR

Feedback – recomandări.

Maghreb – țările din nord-vestul Africii; aici – Maroc.

Milă marină – unitate de măsură a distanței, pe apă, fiind echivalentă cu 1,852 km.

Portulan – hartă de navigație din Evul Mediu.

Pitagora (?–490 î.H.) a fost unul dintre primii învățați care au susținut că Pământul este o sferă perfectă, contrazicând ideea tradițională susținută de alți gânditori greci că este plat și are formă de disc.

ȘTIAI CĂ...

- Pirații aveau un ochi acoperit pentru a-și adapta vederea la trecerea de la lumină la întuneric, dar și pentru utilizarea astrolabului?

- Eratostene, bibliotecarul-șef al Bibliotecii din Alexandria antică, a susținut forma sferică a Pământului, calculându-i cercul meridian ca având o lungime de 39 960 km?

- În 1888, Flammarion a publicat o gravură care înfățișa un om ajuns pe marginea Pământului, reprezentat plat, ca un disc?

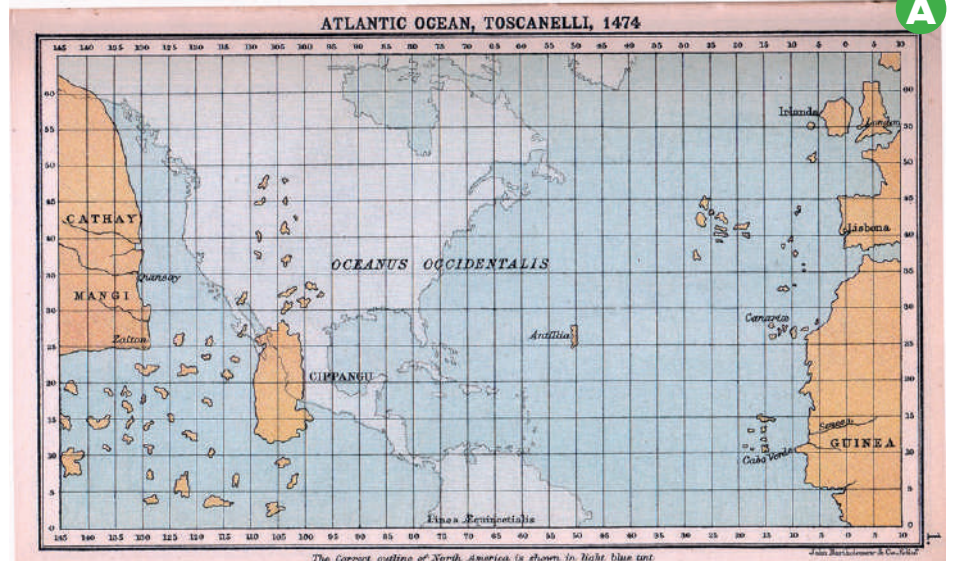
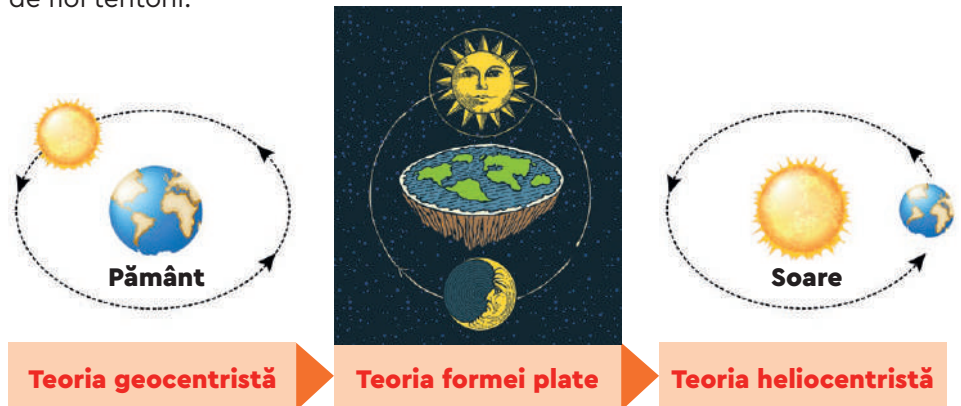
Percepția asupra spațiului

Una dintre calitățile călătorilor a fost curiozitatea. Întrebările referitoare la spațiul geografic, la aspectul și forma Pământului, la existența și întinderea mărilor sau oceanelor, aveau nevoie de răspunsuri. Unele informații veneau din Antichitate, de la vechii greci și arabi, dar aveau nevoie să fie validate prin noi dovezi. Cele două teorii întâlnite în epocă susțineau fie sfericitatea Pământului, fie că este plat, având forma unui disc.

Forma sferică a Pământului era susținută încă din Antichitate de către geograful grec **Ptolemeu**, care considera că Pământul este centrul sistemului, în jurul căruia se rotesc Soarele și planetele, formulând astfel **teoria geocentristă**, înlocuită în 1543 de cea **heliocentristă**. Susținătorii **formeii plate a Pământului** difuzau opinia că acesta era plat și plutea pe un ocean. Hărți din secolul al XIV-lea surprind existența unui ocean unic, așa cum este harta din 1459 a lui Fra Mauro, un cartograf venețian.

Sfericitatea Pământului a câștigat teren, iar hărțile au devenit din ce în ce mai precise. Portulanele indică uscatul și fluviile, precum și direcția vânturilor.

La începutul secolului al XV-lea, francezul Pierre d'Ailly a reprezentat lumea cunoscută în acea perioadă, iar Paolo Toscanelli a realizat și el o hartă, apreciată ca foarte precisă. A fost utilizată în călătoriile care au dus la descoperirea de noi teritorii.

Harta lui Toscanelli (1474) în versiune modernizată.

APLICAȚII

I. Analizează sursa B și răspunde la cerințe:

1. Precizează punctul cardinal indicat de busolă.
2. Menționează un element hidrografic reprezentat pe sursa B.
3. Menționează o asemănare între sursele A și B.
4. Prin ce culoare crezi că sunt reprezentate elementele de actualizare (modernizare) pe sursa A?

II. Citește sursa C și răspunde la cerințe:

Sursa C

„Știu că se poate demonstra prin simplul fapt al formei sferice a Pământului, dar pentru a face demonstrația mai ușoară [...], am decis să indic această cale prin intermediul unei hărți de navigație. Îți trimit așadar Majestății Sale o hartă întocmită cu propriile mele mâini pe care sunt marcate coastele și insulele Portugaliei, de unde veți porni spre vest, [...] peste câte mile ar trebui să ajungeți la acele locuri fertile, pline de tot felul de mirodenii și bijuterii.”

(Scrisoarea lui Paolo Toscanelli către Cristofor Columb)

1. Menționați care este forma Pământului menționată în sursă.
2. Precizați modalitatea prin care este demonstrată forma Pământului.
3. Menționați un spațiu istoric precizat în sursă.
4. Precizați un motiv pentru care expediția ar trebui să se îndrepte spre vest.

MIJLOACE DE TRANSPORT

Călătoriile se puteau desfășura pe uscat sau maritim. Din cauza insecurității și lungimii lor, drumurile pe uscat au început să fie evitate, iar acțiunile s-au concentrat spre calea maritimă.

Astrolabul.

O atenție deosebită a fost acordată inovațiilor în navigație: a fost construită caravela, un vas cu pânze, capabil să se deplaseze utilizând vântul atât lateral, cât și din spate; navele au fost dotate cu instrumente de orientare, precum astrolabul și busola.

PORTOFOLIU

Cu ajutorul surselor de pe Internet, realizează un portofoliu cu hărți utilizate de călătorii medievali. Printre căutările tale, vei descoperi și *Harta lui Ortelius*.

criterii	Punctaj maxim	Punctaj acordat
Relevanța surselor utilizate	20	
Coerența portofoliului	20	
Diversitatea surselor	20	
Prezentare/aspect	20	
Reacția la feedback	20	

MARILE DESCOPERIRI ALE EUROPENILOR, DRUMURI ȘI TERITORII CONSECINȚE ASUPRA VIEȚII OAMENILOR

Călătoriile întreprinse de către europeni în Evul Mediu au dus la descoperirea de noi teritorii și culturi. Plecând de la nevoile imediate ale societății europene, s-au căutat soluții pentru a găsi noi căi comerciale către India sau China, cele vechi fiind considerate a fi în pericol. Progresul în domeniul navigației oferea suficiente motive navigatorilor pentru a se aventura pe mări necunoscute.

Începând cu Marco Polo, care a lăsat primele informații

despre îndepărtata Chină, cu frații Vivaldi, care au încercat să ocolească Africa, cu scandinavii, care s-au îndreptat spre continentul american, îndrăzneți precum Henric Navigatorul, Bartolomeo Diaz, Vasco da Gama, Cristofor Columb sau Fernando Magellan, și-au legat numele de istoria omenirii.

Descoperirea de noi teritorii, ocuparea și exploatarea acestora a dus la formarea a două mari imperii coloniale: portughez și spaniol.

Henric Navigatorul (1394–1460), prinț al Portugaliei și geograf; școala de navigație înființată de el a proiectat noul tip de navă din acea vreme: caravela; organizează expediții de-a lungul Africii (1435–1443).

Bartolomeo Diaz (1450–1500): ocolește Africa și ajunge la Capul Bunei Speranțe (1488).

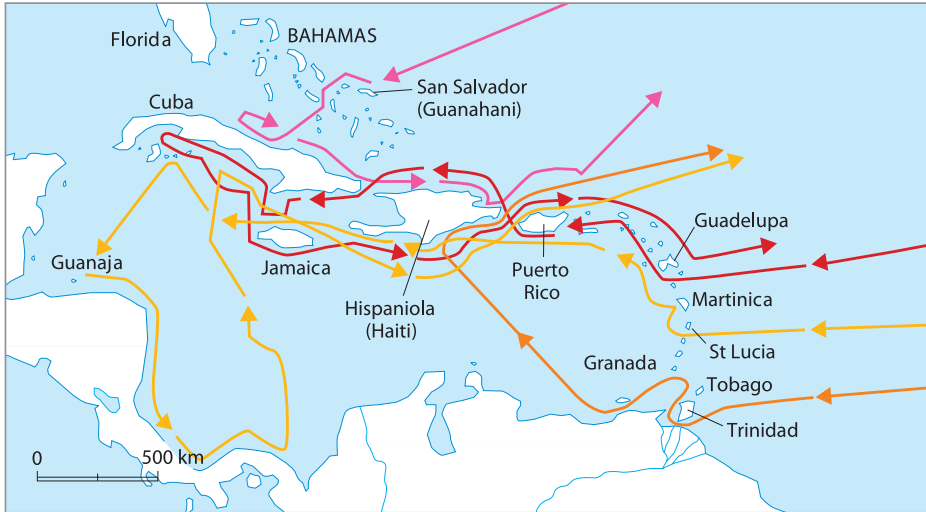
PORTUGALIA

Vasco da Gama (cca 1460–1524) descoperă un nou drum spre India (1498).

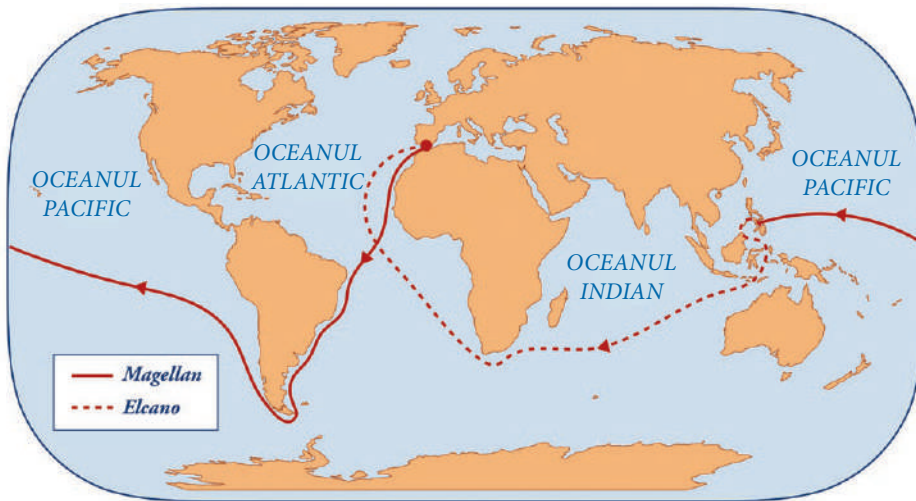

SPANIA

→ Prima călătorie (1492-1493)
 → A doua călătorie (1493 -1496)
 → A treia călătorie (1498)
 → A patra călătorie (1502-1504)

Cristofor Columb (1451-1506) a descoperit continentul american (1492-1504), în urma a patru expediții.

Fernando Magellan (1480-1521) a realizat prima călătorie în jurul lumii (1519-1522).

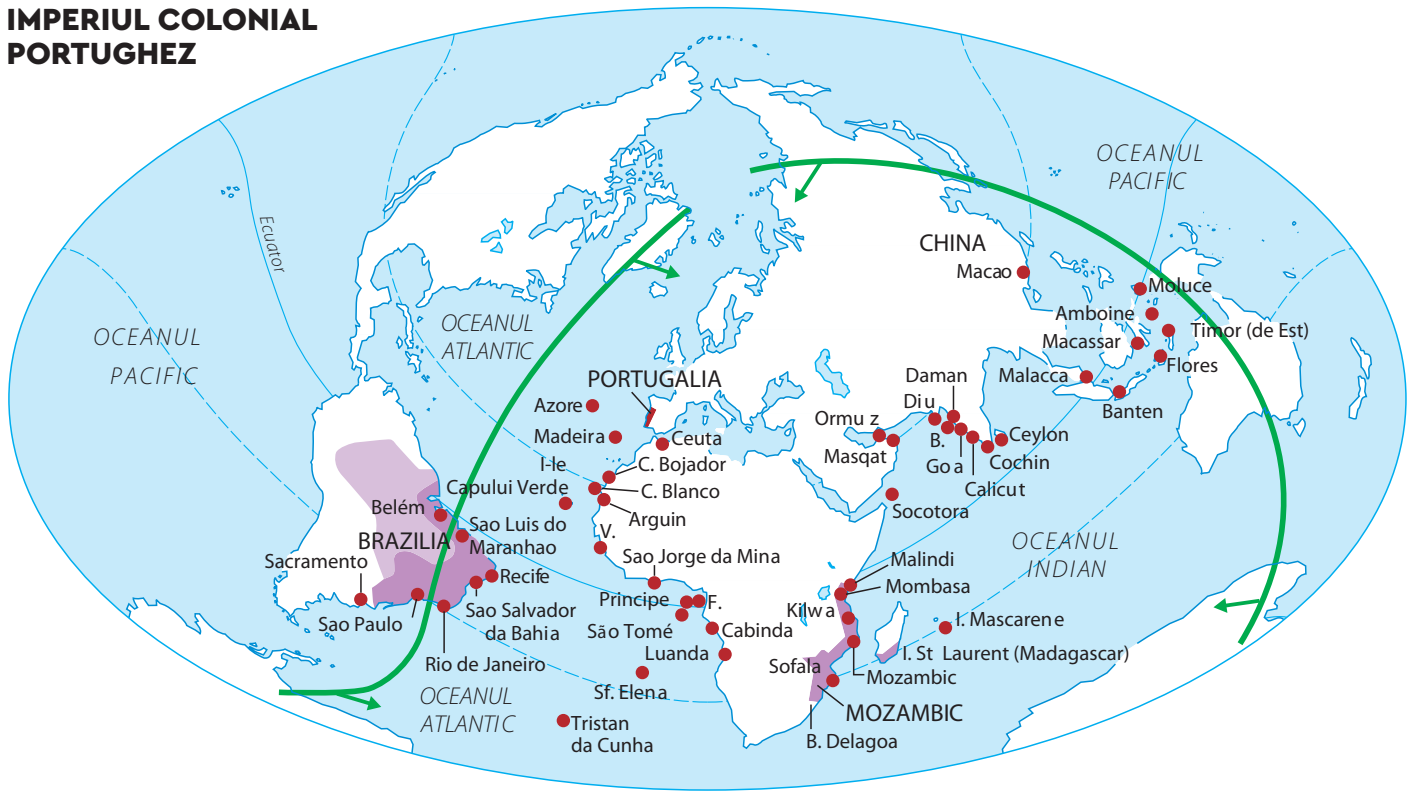

Cel mai recent teritoriu descoperit poate fi considerat un grup de micro-insule identificat în anul 2016 în Arhipelagul Franz Josef din Oceanul Arctic. Nu sunt locuite, dar prezintă importanță pentru lumea științifică datorită informațiilor pe care le pot oferi. Cu ajutorul lor poate fi înțeleasă evoluția climatică și geologică a zonei. Aceste insule au fost descoperite cu ajutorul sateliților spațiali.

Stația de satelit, în Arhipelagul Svalbard, Oceanul Arctic, este folosită de agențiile spațiale pentru a colecta semnale de la sateliții care orbitează.

IMPERIUL COLONIAL PORTUGHEZ

Prezența portugheză

● Sec. XVI-prima jumătate a sec. XVIII

■ Sfârșitul sec. XVIII

▭ Emisfera portugheză (Tratatul de la Tordesillas, 1494)

V. - Capul Verde
F. - Fernando Poo
B. - Bombay

Prin Tratatul de la Tordesillas, Portugalia și Spania își împărțeau teritoriile descoperite.

REȚINEM

► Evul Mediu a reprezentat o perioadă marcată de întrebări și căutări cu privire la ceea ce este dincolo de lumea cunoscută.

► Curiozitatea dublată de progresul științei și navigației a dus la descoperirea de noi teritorii.

► Astfel, a fost descoperit un nou continent: America.

► Expedițiile lui Fernando Magellan au demonstrat teoria sfericității Pământului.

► Noile descoperiri au facilitat schimbul cultural între Lumea Veche și Lumea Nouă (civilizațiile Inca, Maya și Aztecă), economic (noi plante și animale, dezvoltarea comerțului) și politic (crearea imperiilor coloniale).

APLICAȚII

I. Alcătuieste o listă, cu ajutorul surselor online, cu plantele și animalele aduse în Europa după descoperirea noilor teritorii.

II. Citește sursa A și răspunde la cerințe:

Sursa A

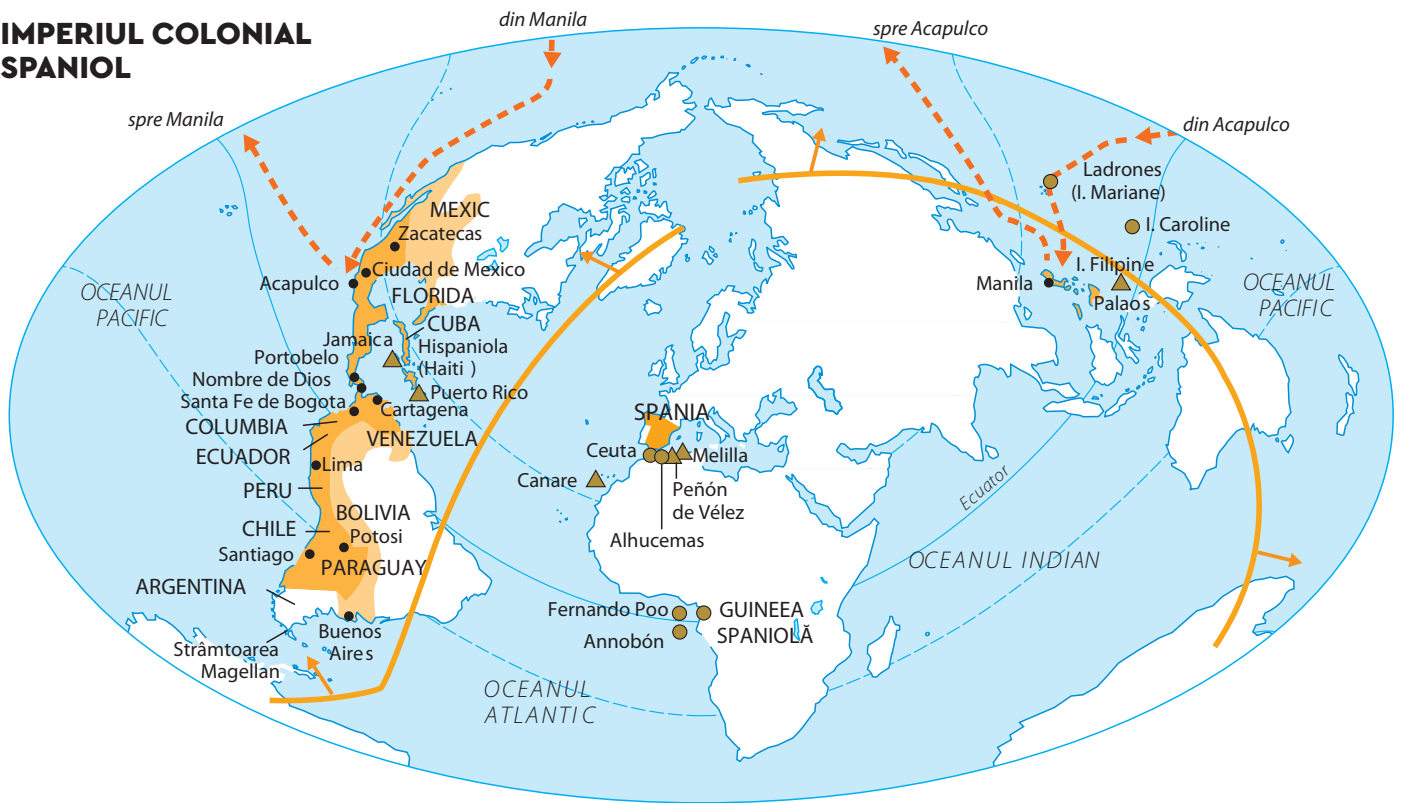
„Rivalitățile europene vor avea o rezonanță mondială. [...] Mediterana, marea prin excelență din vremea navigatorilor fenicieni, își pierde rolul de buric al lumii și de cale regală a relațiilor economice, precum și a schimburilor culturale. Vasco da Gama și Magellan vor da oceanelor adevăratelor lor dimensiuni și continentelor veritabilul loc. De acum harta lumii este schimbată.”

(Jean Favier, *De la Marco Polo la Cristofor Columb*)

1. Numește un vechi popor menționat în sursă.
2. Menționează o consecință pe care descoperirea de noi teritorii o are asupra Mării Mediterane.
3. Precizează un călător numit în sursă.
4. Alcătuieste un top al oceanelor, după dimensiuni, în ordine descrescătoare, utilizând internetul.

III. Realizează cu ajutorul www.canva.com un afiș prin care să promovezi descoperirea continentului american, precizând perioada, două personalități și o consecință a acestui eveniment istoric.

IMPERIUL COLONIAL SPANIOL

Emisfera spaniolă
(Tratatul de la Tordesillas, 1494)

Imperiul spaniol
în sec. XVI

Achiziții în sec. XVII
și în sec. XVIII

Călătoria anuală a galionului
de Manila (1565-1815)

CONSECINȚE ALE MARILOR DESCOPERIRI GEOGRAFICE

CONSECINȚELE MARILOR DESCOPERIRI ASUPRA LUMII NOI

**Asupra noilor
teritorii:**
răspândirea
catolicismului

- pătrunderea culturii europene
- distrugerea civilizațiilor amerindiene
- transmiterea unor boli

Asupra Europei:
descoperirea
unui nou drum
spre India

- formarea imperiilor coloniale
- sunt aduse în Europa o serie de plante și animale
- dezvoltarea științei

Generale:
dezvoltarea
științei

- progresul navigației
- dezvoltarea comerțului și a economiei
- se dezvoltă comerțul cu sclavi
- influențe culturale

ȘTIA CĂ...

• Henric a primit numele de Navigatorul, deși nu a participat la nicio expediție? El era organizatorul și finanțatorul călătoriilor maritime.

• Capul Bunei Speranțe s-a numit inițial Capul Furtunilor?

• Deși continentul american a fost descoperit de Columb, nu-i poartă numele? Amerigo Vespucci a fost cel care a înțeles că teritoriul descoperit de Columb este un nou continent.

• Numele lui Fernando Magellan a fost dat strâmtoării care desparte America de Sud de Insula Țara de Foc? Strâmtoarea constituie o scurtătură pentru navele care trec prin pasajul dintre Oceanul Atlantic și Oceanul Pacific.

STUDIU DE CAZ:

Lumea Nouă: cunoaștere, misionarism și exploatare

Descoperirea de către europeni a unui teritoriu despre care nu bănuiseră că ar exista a însemnat și contactul cu oamenii care trăiau aici. Întâlnirea Europei cu **civilizațiile precolumbiene**: Maya, Inca și Aztecă a fost dură. Civilizația europeană s-a intersectat cu cea amerindiană și prima a încercat să-și impună superioritatea. Prin întâlnirea celor două lumi – veche și nouă –, cea de-a doua a avut de suferit: vechile civilizații de pe continentul american s-au prăbușit și teritoriile le-au fost ocupate.

Impactul civilizațiilor s-a resimțit și în viața religioasă, în teritoriile cucerite fiind impus catolicismul. **Misionarii, trimiși ai Bisericii Catolice** să răspândească religia creștină, au căutat să-i convingă pe băștinași să adopte noua religie.

Locuitorii din teritoriile noi au fost exploatați și folosiți la munci grele. Ei au devenit total dependenți de cuceritori și au avut de suferit pe toate planurile. S-au confruntat cu violență, lipsuri și bolile aduse de europeni, pentru care băștinașii nu aveau anticorpi și remedii.

Lumea Nouă
 Imperiul spaniol al lui Carol Quintul
 1535 Viceregale

Lumea Nouă.

Calendar Maya.

DICTIONAR

Anticorp – substanță din organism care neutralizează infecțiile.

Conchistador – cuceritor spaniol de teritorii americane.

Ignorant – fără cunoștințe elementare, incult.

Remediu – mijlocul, calea prin care este îndreptată o stare sau o situație.

Templu din civilizația Maya, Yucatan, Mexico.

Machu Picchu, oraș din civilizația Inca, Peru.

Macheta celui mai mare templu, azi dispărut, din orașul Tenochtitlan, Mexic, capitala Imperiului Aztec.

APLICAȚII

I. Citește sursa A și răspunde la cerințe:

Sursa A

„Ei nu erau ignoranți sau inumani. Încă cu mult timp înainte de a auzi cuvântul spaniol aveau state bine organizate, înțelept ordonate de legi, religie și obiceiuri. Ei încurajau prietenia și înfrățirea, locuiau în orașe în care făceau față problemelor de pace sau război în mod just și echitabil, fiind guvernați de legi care în anumite privințe le depășesc pe ale noastre și care ar fi putut câștiga admirația înțelepților Atenei.”

(Doru Dumitrescu, coord., *Culegere de texte istorice*)

1. Menționează, conform sursei A, două caracteristici ale statelor.
2. Precizează o calitate a locuitorilor.
3. Menționează o modalitate prin care locuitorii făceau față problemelor de pace sau de război.

II. Sursa B

Imaginează-ți că ești urmașul unui locuitor din Imperiul Maya. Formulează o scrisoare către strămoșul tău și explică-i cum a contribuit la evoluția civilizației.

III. Sursa C

Observă sursa C cu atenție. Informează-te pe Internet și răspunde la cerințe:

Fernando Cortés în fruntea armatei de conquistadori, cel mai probabil, 8 noiembrie 1519.

1. Cine a fost Fernando Cortes?
2. Care a fost scopul expediției sale?
3. Descrie personajele. Există deosebiri între ele? Argumentează.

IV. Alcătuieste un portofoliu cu imagini, utilizând Internetul, urmărind obiective istorice despre care consideri că ilustrează contribuția diferitelor civilizații la dezvoltarea patrimoniului universal.

ȘTIA CĂ...

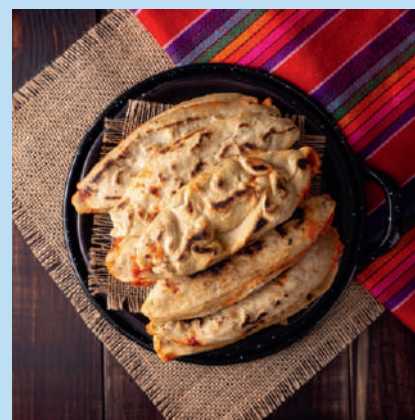
● La San Juan Teotihuacán, în Mexic, este a treia cea mai mare piramidă din lume?

● Brazilia este singura țară din America de Sud în care limba oficială este portugheza, în vreme ce în celelalte țări se vorbește limba spaniolă?

● Mayașii au ridicat piramide și au creat unul dintre cele mai exacte calendare?

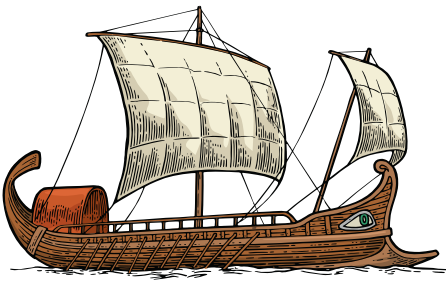
● Aztecii acordau o mare importanță porumbului, din care preparau chiar și prăjituri?

Tacos – mâncare prehispanică mexicană din făină de porumb (mălai), foarte populară în Mexic.

● UNESCO a declarat în 1983 Machu Picchu oraș-templu incaș, parte a patrimoniului universal?

RECAPITULARE

Galera.

Caravela.

De-a lungul istoriei, oamenii au fost fascinați de nou și de necunoscut.

La începutul Evului Mediu, erau puține informații disponibile despre ceea ce era dincolo de lumea cunoscută.

Anumite condiții nefavorabile i-au obligat pe călători să caute rute alternative pentru a lega Europa de restul lumii.

Primele informații despre Orientul Îndepărtat sunt cuprinse în însemnările lui Marco Polo, care a călătorit până în China.

Din cauza nesiguranței Drumului mătăsii, a progresului înregistrat în navigație, în știință, a voinței Bisericii Catolice de a răspândi religia creștină și din dorința monarhilor de a cuceri noi teritorii, toate acestea dublate de dorința de îmbogățire, călătorii europeni au făcut descoperiri remarcabile: au navigat și au luat contact cu noi culturi.

Cele două state care au declanșat marile descoperiri geografice, Spania și Portugalia, au decis să-și împartă teritoriile prin **Tratatul de la Tordesillas** (1494) – o linie imaginară ce traversa Oceanul Atlantic de la nord la sud: Spania primea cea mai mare parte a continentului american, iar Portugalia estul Americii de Sud (Brazilia), Africa și estul Asiei.

Portughezii au fost preocupați în special de dominația comercială, înființând mai ales forturi și factorii comerciale și au exploatat Brazilia, unde au dus sclavi din Africa.

Spaniolii au cucerit prin forță teritoriile aztecilor, mayașilor, incașilor și le-au declarat proprietate a Coroanei spaniole. „Conquistadorii” primeau pământurile sub formă de concesiuni funciare. Corăbiile transportau în „Noua Lume” produse manufacturate și aduceau produse coloniale și metale prețioase. Exploatarea băștinașilor în minele de aur, argint, cupru și pe plantații, răspândirea bolilor europene au condus la dispariția vechilor civilizații precolumbiene.

Consecințe:

- axa comercială a lumii s-a deplasat dinspre Marea

- Mediterană și Marea Baltică, în Oceanul Atlantic;
- statele europene, cu ieșire la Ocean, au devenit principalele puteri economice și comerciale;
- s-a dezvoltat comerțul triunghiular cu sclavi, duși din Africa în porturile europene și vânduți pentru plantațiile din colonii;
- afluxul de metale prețioase a provocat în Europa scăderea prețurilor și creșterea volumului afacerilor;
- mirodeniile, cafeaua, ceaiul, zahărul – din produse de lux – au devenit produse de consum;
- au fost aduse în Europa: porumbul, cartoful, roșia, curcanul – diversificându-se alimentația;
- s-a demonstrat circumnavigabilitatea Pământului;
- misionarii creștini au convertit băștinașii, au înființat școli și au protestat față de exploatarea abuzivă;
- contactul cu civilizațiile extraeuropene a îmbogățit patrimoniul cultural european.

VERIFICI CUNOȘTINȚELE

Transcrie textul cu informațiile corecte completate din lista dată.

Lista termenilor: Australia, Italia, India, Est, Vest, Spania, Fernando Magellan, Amerigo Vespucci.

Când Vasco da Gama descoperea un nou drum spre....., Cristofor Columb descoperea America. Originar din Genova, Columb a obținut sprijinul regelor....., Ferdinand de Aragon și Isabella de Castilia, pentru a ajunge în India, navigând spre ..... A organizat patru expediții în perioada 1492-1504, descoperind: Bahamas, Cuba, Haiti, Antilele Mari și Mici, zone din America Centrală. Noul continent a primit numele de la ....., care a realizat că este vorba despre un nou continent.

Henric Navigatorul (1394–1460)	organizează expediții de-a lungul Africii.
Bartolomeo Diaz (cca 1450–1500)	ajunge în sudul Africii, la Capul Bunei Speranțe.
Vasco da Gama (cca 1460–1524)	descoperă un nou drum spre India.
Cristofor Columb (1451–1506)	descoperă un nou continent: America.
Amerigo Vespucci (1454–1512)	explorează zona de coastă a Americii de Sud.
Fernando Magellan (1480–1521)	călătorește în jurul Pământului.

Între Europa și teritoriile descoperite a existat un schimb intens de produse, plante și animale, idei și culturi.

Zeul recoltei porumbului sau Zeul Porumbului, în Civilizația Maya. Porumbul a fost adus în Europa după descoperirea Americii.

Expedițiile spaniole

- Amerigo Vespucci (1499)
- Amerigo Vespucci (1501-1502)
- Balboa (1513)
- Diaz de Solis (1516)
- Francisco Pizarro, a doua călătorie (1525)
- Francisco Pizarro, a treia și a patra călătorie (1531-1533)
- Sebastian Cabot (1528)

- Ordas (1531-1532)
- Hernando Pizarro (1533)
- De Almagro (1535-1537)
- Jimenez de Quesada (1536-1538)
- Gonzalo Pizarro (1539-1540)
- F. de Orellana (1541)
- Valdivia (1540 /1553)

- Cabeza de Vaca (1541-1542)
- De Irala (1543-1548)
- L. de Aguirre (1561)

Expedițiile portugheze

- Cabral (1500)
- Magellan (1519-1521)
- Tratatul de la Tordesillas, 1494

Expedițiile lui Amerigo Vespucci și urmările acestora.

ȘTIAI CĂ...

• Amerigo Vespucci a navigat în 1503, la porunca regelui Portugaliei, până în Brazilia și Argentina? Pe parcursul acestei călătorii el a trimis unui prieten o serie de scrisori în care prezenta noile teritorii. Astfel, numele lui a devenit cunoscut în Europa și a fost asociat cu continentul abia descoperit.

DICTIONAR

Circumnavigație – călătorie în jurul unei insule, a unui continent sau a pământului.

Concesiuni funciare – contracte prin care se acordă dreptul de a folosi un teren agricol.

EVALUARE

I. Analizează hărțile și răspunde la următoarele cerințe:

1. Precizează un element hidrografic pe care îl străbate Cristofor Columb în călătoriile sale. .... 1 p
2. Enumeră continentele pe lângă care navighează Vasco da Gama..... 1 p
3. Identifică direcția de mers a expediției conduse de Fernando Magellan ..... 1 p

II. Citește sursa și răspunde la următoarele cerințe:

„Era un obiect minunat gravat cu diferite tipuri de figuri [...] în valoare de mai mult de zece mii de pesos. Mai era și un disc mare din argint în formă de lună. Conducătorii aztecii i-au cerut lui Cortes să le accepte cu aceeași bunăvoință pe care a arătat-o Montezuma prin a-i le trimite. Apoi conducătorii au repetat mesajul lui Montezuma. În primul rând era mulțumit că asemenea oameni bravi au venit în țara lui.”
(Bernal Diaz, *The conquest of New Spain*)
Pesos = monedă spaniolă.

1. Precizează poporul numit în sursă. .... 1 p
2. Transcrie mesajul lui Montezuma, menționat în sursa dată. .... 1 p
3. Menționează o calitate a lui Montezuma, precizată în sursa dată..... 1 p

III. Imaginează-ți că ești un navigator care pleacă în expediție. Numește trei plante care provin de pe continentul american, pe care ai vrea să le iei cu tine. .... 1,5 p

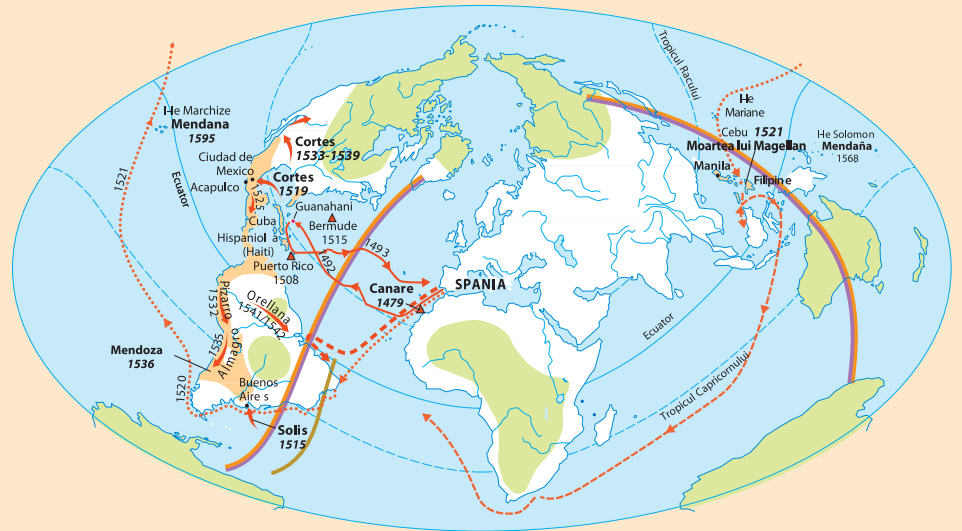
IV. Alcătuieste o listă cu trei valori (calități) umane pe care trebuie să le aibă un descoperitor de noi teritorii. Argumentează..... 1,5 p

Expedițiile portugheze

— Împărțirea lumii între Spania și Portugalia (1493)	— Expedițiile portugheze	— Albuquerque (1503-1515)
— Tratatul de la Tordesillas (1494)	— Primele expediții	— Domeniul controlat de portughezi, cca 1600
— Emisfera portugheză	— Vasco de Gama (1497-1498)	— Regiuni necunoscute în 1600
— Emisfera spaniolă	— Cabral (1500)	

Expedițiile spaniole

— Împărțirea lumii între Spania și Portugalia (1493)	— Expedițiile spaniole	— Elcano (1522)
— Tratatul de la Tordesillas (1494)	— Prima călătorie a lui Cristofor Columb (1492-1493)	— Conchistadorii (sec. XVI)
— Emisfera portugheză	— Amerigo Vespucci (1499)	— Domeniul spaniol, cca 1600
— Emisfera spaniolă	— Magellan (1519-1521)	— Regiuni necunoscute în 1600

CAPITOLUL 2

GENEZA SPIRITULUI MODERN

- Renașterea: geneza spiritului modern, umanismul
- Studii de caz
  - Leonardo da Vinci și Michelangelo Buonarroti
  - Niccolò Machiavelli
  - Giordano Bruno și Galileo Galilei
  - William Shakespeare
- Reforma. Contrareforma. Studiu de caz: Barocul
- Absolutismul
- Studii de caz
  - Soliman Magnificul
  - Ludovic al XIV-lea și Palatul de la Versailles
  - Petru cel Mare

„Școala din Atena”, Rafael Sanzio (1510–1512), frescă, Palatul Apostolic din Vatican. Operă reprezentativă a Renașterii. Pictorul i-a redat pe cei mai cunoscuți filosofi, oameni de știință și matematicieni ai Antichității.

RECAPITULARE

EVALUARE

CUNOȘTINȚE

În acest capitol, vei descoperi:

- cum s-au manifestat Renașterea și Umanismul în literatură, științe și artă
- cum s-a schimbat societatea datorită Reformei religioase și a Contrareformei
- care au fost formele absolutismului monarhic în Europa

COMPETENȚE URMĂRITE 1.1, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3, 4.2

1517

Martin Luther afișează „Cele 95 de teze”

1529

Soliman Magnificul asediază Viena

1598

Edictul de toleranță de la Nantes

1600

Giordano Bruno este ars pe rug de către Inchiziție

1623

Publicarea primei ediții a pieselor lui Shakespeare

1697–1698

Călătoria lui Petru cel Mare în Europa Apuseană

Francesco Petrarca (1304–1374), primul mare umanist. Sonetele sale aveau ca temă principală iubirea naturii în cultura romană antică. În lucrarea „Oameni iluștri” realizează biografiile unor personalități din lumea antică.

Johannes Gutenberg (cca 1398–1468), tipograf german. S-a aflat la originea utilizării sistematice a caracterelor mobile metalice; a inventat presa de imprimat și cerneala care permitea imprimarea pe două fețe ale hârtiei. În 1455 a terminat de tipărit la Mainz (Germania) celebra Biblie latină, zisă și „Biblia lui Gutenberg”, dar și-a abandonat meseria din cauza datoriilor acumulate. Cu ajutorul financiar al arhiepiscopului de Mainz își va relua meseria.

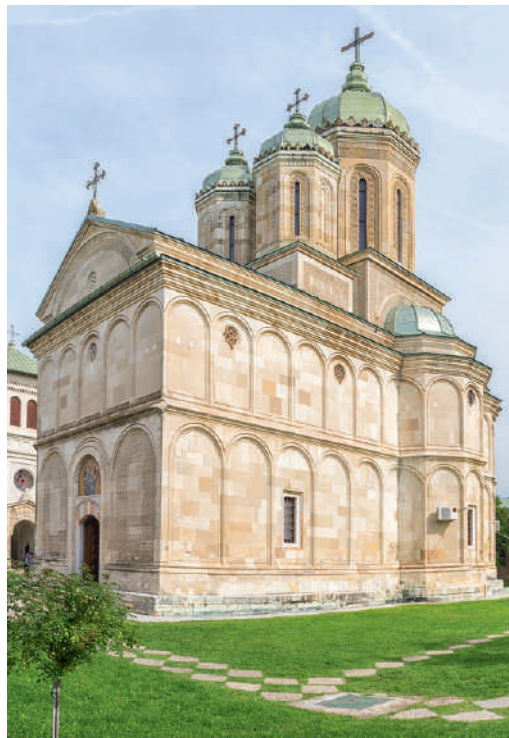
RENAȘTEREA: GENEZA SPIRITULUI MODERN, UMANISMUL

Renașterea a reprezentat o perioadă de dezvoltare culturală deosebită, inspirată din Antichitatea greco-romană. Născută în Italia secolului al XIV-lea, și apoi răspândită în Europa, în următoarele două secole, Renașterea a influențat foarte mult istoria umanității, așa cum se întâmplase în „secolul de aur” al culturii grecești.

Umanismul este o mișcare de idei născută în Europa Renașterii, care situează omul în centrul tuturor preocupărilor. Adepții săi porneau de la concepția filosofului grec antic Protagoras: „Omul este măsura tuturor lucrurilor”.

O serie de **factori** au stat la baza apariției Renașterii și Umanismului. Renașterea a început în Italia, moștenitoarea civilizației romane antice, care beneficiase de creațiile culturii vechi grecești. Orașele italiene au devenit independente de controlul regelui și al Bisericii Catolice. Familiile bogate de aici au devenit protectoare ale artelor și au promovat studiul clasicilor, au împrumutat bani fără să țină cont de reglementările Bisericii împotriva cămătăriei.

Din spațiul italian, Renașterea și Umanismul s-au **răspândit** în tot continentul european, inclusiv în Țările Române. Apariția tiparului a permis răspândirea rapidă a operelor umanistilor. Până la începutul secolului al XVI-lea existau 1500 de tipografii în peste 200 de orașe europene. S-au putut tipări astfel opere scrise de autorii antici, dar și opere în limbile naționale. Tiparul a facilitat producerea de cărți și circulația ideilor noi în statele europene.

Mănăstirea Dealu

Liturgierul lui Macarie (1508), tipograful sârb adus de domnitorul Țării Românești Radu cel Mare la curtea sa, este prima carte tipărită în Țările Române. Tiparnița lui Macarie a funcționat la Mănăstirea Dealu, lângă curtea domnească de la Târgoviște.

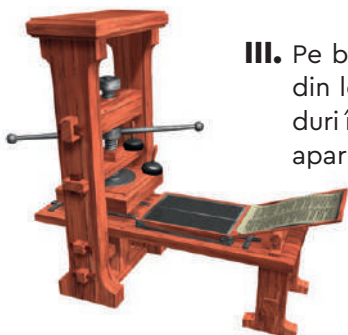
APLICAȚII

- I. Completează spațiile libere cu termenii corespunzători din lista de mai jos: Italia, Antichitatea greco-romană, arte, Umanismul, republici aristocratice.
  1. Renașterea a reprezentat o perioadă de dezvoltare culturală deosebită, inspirată din.....
  2. .... este o mișcare de idei care situează omul în centrul tuturor preocupărilor.
  3. Renașterea a început în .....
  4. Familiile bogate din orașele italiene au devenit protectoare ale.....
  5. Veneția și Genova erau .....
- II. Identifică pe baza sursei A cinci orașe europene care dețineau tipografiile înainte de anul 1471 și descoperă în ce state se află astăzi acestea.

◆ Primele tipografii înainte de 1471
 ● Centre cu tipografii în 1480
 ● Centre ale umanismului
 ■ Universități
 MAINZ → Răspândirea tiparului

Sursa B

- III. Pe baza surselor B și C și a informațiilor din lecție compune un text de 8-10 rânduri în care să vorbești despre importanța apariției tiparului.

Mașina de tipărit a lui Gutenberg.

REȚINEM

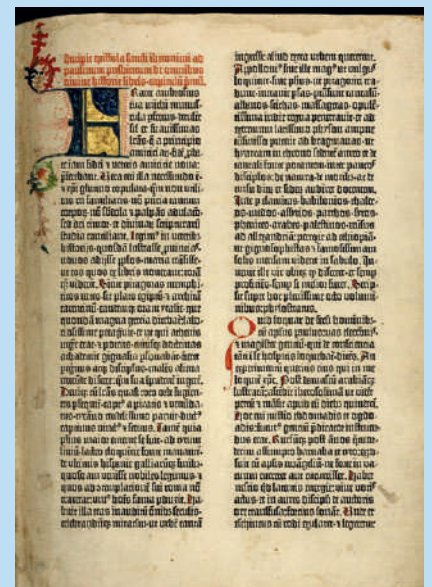
- ▶ Renașterea este perioada cuprinsă între secolele XIV–XVI, marcată de schimbări profunde și progrese în toate domeniile.
  - ▶ Umanismul este o concepție nouă care situează omul în centrul tuturor preocupărilor.
  - ▶ Renașterea și Umanismul s-au născut în Italia, de unde s-au răspândit în toată Europa, inclusiv în Țările Române.

DICTIONAR

- Cler** – reprezentanți ai Bisericii.
- Cămătărie** – acțiunea de a da bani cu împrumut.
- Principat** – stat condus de un principe.
- Republică aristocratică** – stat condus de membrii aristocrației, pătura socială cea mai bogată.
- Sonet** – tip de poem care conține paisprezece versuri structurate după reguli specifice.

Sursa C

Biblia lui Gutenberg.

Erasmus din Rotterdam

(1466–1536), „Prințul Umanismului”, a influențat prin lucrările sale Europa secolului al XVI-lea. Opera sa care a marcat posteritatea a fost *Elogiul nebuniei* (1511), o critică la adresa claselor sociale și, mai ales, a clerului.

Dimitrie Cantemir, portret

apărut în prima ediție a operei *Descriptio Moldaviae* (*Descrierea Moldovei*), 1716.

Dimitrie Cantemir a fost domnitor al Moldovei (1710–1711) și un mare reprezentant al Umanismului românesc. Singurul român membru al Academiei din Berlin. A petrecut mult timp la Constantinopol, unde s-a dedicat studiului (cunoștea 11 limbi). Opera sa științifică, recunoscută de personalități de talie internațională, este caracteristică Umanismului. A scris *Descrierea Moldovei*, *Hronicul vechimei romano-moldo-vlahilor*, *Divanul*, *Istoria creșterii și descreșterii Curții Otomane* și altele.

În secolele XIV–XV Italia reprezenta o multitudine de state mici, conduse în mod diferit. Existau republici aristocratice, ca Veneția, Genova, principate, ca Milano, Ferrara, monarhii, ca Neapole, Sicilia. Fărâmițarea politică a avut un rol important în evoluția economică, diversitatea socială și culturală.

Literatura în perioada Renașterii pune accent pe idealul antic de frumusețe și natură, studiul clasicilor, mai puțin pe religie și Biserică. Personalități ale Renașterii literare au fost: Dante Alighieri, Giovanni Boccaccio, François Rabelais, William Shakespeare, Miguel de Cervantes.

Istoria și filosofia modernă au reprezentanți de seamă ca Francesco Petrarca, Niccolò Machiavelli, Giorgio Vasari, Pico della Mirandola, Lorenzo Valla, Erasmus din Rotterdam. În Transilvania, Țara Românească și Moldova Umanismul s-a caracterizat prin opere cu caracter istoric sau religios scrise de Nicolaus Olahus, Grigore Ureche, Miron Costin, Dimitrie Cantemir.

Arta în perioada Renașterii a însemnat o întoarcere la Grecia și Roma antică, punând accentul pe om și pe lumea în care trăiește. Reprezentanți de seamă ai **arhitecturii** sunt Michelangelo Buonarroti, Filippo Brunelleschi, Donato Bramante, iar în **sculptură** s-au remarcat Michelangelo Buonarroti și Donatello. Între reprezentanții **picturii** renașcentiste sunt Leonardo da Vinci, Michelangelo Buonarroti, Sandro Botticelli, Rafael Sanzio, Tițian Vecellio.

APLICAȚII

I. Citește cu atenție sursele A și B. Răspunde la următoarele cerințe:

Sursa A

„Mai întâi, grație studiilor și preocupării marelui Filippo Brunelleschi, arhitectura a regăsit măsurile și proporțiile celor antici, atât în ceea ce privește coloanele rotunde, cât și pilaștrii pătrați și ungherele rustice și îngrijite. Atunci, mulțumită lui, au fost deosebite ordinele [arhitecturale] între ele și s-a manifestat diferența care e între acestea; el a vrut să nu se execute construcții decât după reguli, urmărind mai multă ordine și divizându-le cu cele mai bune măsuri.”

(Giorgio Vasari, *Viețile celor mai de seamă pictori, sculptori și arhitecți*)

Sursa B

„Mai de preț ca orice pentru viața noastră este ca teoria și practica să meargă împreună, atât pentru că arta – cu ajutorul științei – se îmbogățește și se desăvârșește, cât și pentru că sfaturile și scrierile artiștilor învățați... dau rod mai bun decât vorbele sau lucrurile celor ce nu cunosc altceva decât o simplă meserie.”

(Giorgio Vasari, *Viețile celor mai de seamă pictori, sculptori și arhitecți*)

1. Menționează din sursa A numele unui reprezentant al arhitecturii renașcentiste.
2. Precizează din sursa A două elemente comune ale arhitecturii din perioada Renașterii cu cea din Antichitate.
3. Precizează, pe baza sursei B, de ce autorul consideră că este important ca teoria să se îmbine cu practica.

II. Pe baza informațiilor din manual, dar și a altor surse (Internet), realizează câte o fișă biografică pentru doi reprezentanți ai Renașterii. Adaugă fișele la portofoliul personal. Folosește modelul din sursa E.

III. Sursa C

Pietà, sculptura renașcentistă a lui Michelangelo, se află în Bazilica Sf. Petru, de la Vatican.

Sursa D

Primăvara, 1482, de Botticelli.

1. Studiază cu atenție sursa C. Identifică personajele.
2. Indică alți doi reprezentanți ai sculpturii în Renaștere, în afara celui menționat la Sursa C.
3. Observă sursa D. Încearcă să argumentezi afirmația: „Arta în perioada Renașterii a însemnat o întoarcere la Grecia și Roma antică”.
4. Există vreo asemănare între sursele C și D? Dar deosebiri? Argumentează răspunsul.

• Lorenzo de Medici (1449–1492), protector al artelor, literelor și științelor, a făcut din Florența capitala intelectuală a Europei? El însuși poet, i-a protejat pe savanți și artiști și a dotat cu generozitate biblioteca ce-i poartă numele: Lorentina. A fost supranumit Magnificul.

Lorenzo Magnificul printre sculptori și pictori (Grădina San Marco a familiei Medici, Florența). Tapiiserie din Genova (Italia), 1516.

Sursa E

MODEL DE FIȘĂ

Nume și prenume

.....

Țara de origine

.....

Perioada în care a trăit

.....

Opere/ descoperiri importante/ evenimente la care a luat parte

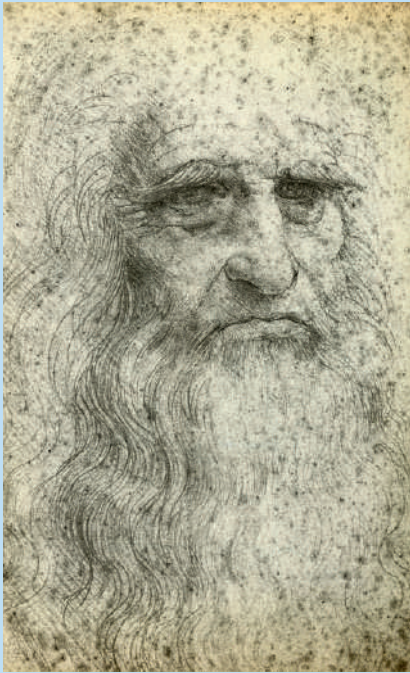
.....

Imagini/ hărți/ citate reprezentative

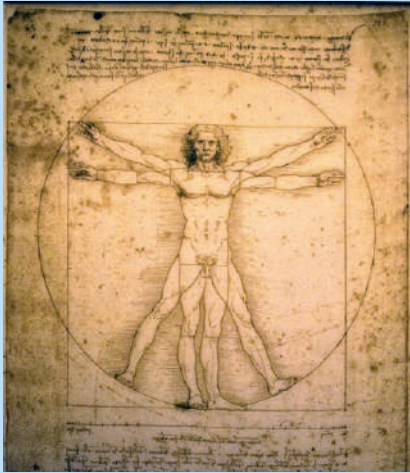
.....

Sursa/sursele pe care le-ai folosit pentru realizarea fișei

.....

Leonardo da Vinci (1452–1519), Autoportret, 1512.

„Omul vitruvian” este un desen al lui Leonardo da Vinci realizat în jurul anului 1490, cu însemnări bazate pe lucrările arhitectului Vitruviu, despre modul în care principiile matematice se contopesc în actul artistic. Proporțiile corpului uman sunt simetrice (perfecte), asemenea simetriei universului.

STUDIU DE CAZ: Leonardo da Vinci și Michelangelo Buonarroti

Leonardo da Vinci și Michelangelo Buonarroti reprezintă cel mai bine tipul omului promovat în perioada Renașterii – *uomo universale*, omul universal, omul complet, cel care stăpânește cunoștințe științifice, este artist și meșteșugar în același timp.

Leonardo da Vinci (1452–1519). A fost pictor, sculptor, arhitect, inginer și savant italian. La vârsta de 16 ani a ajuns în atelierul pictorului Verrocchio. Cea mai mare parte a operelor create în această perioadă s-au pierdut. Deprinde tehnici noi în pictură, cum ar fi folosirea uleiului, descreșterea treptată a intensității culorii, importanța luminii ca factor modelator. Aflat în slujba marilor prinți italieni, realizează numeroase manuscrise, schițe, reprezentând diverse mașini, cele mai multe destul de avansate pentru perioada în care trăia. În perioada cât a locuit la Milano și Florența a realizat opere impresionante: *Madona printre stânci*, *Fecioara, Pruncul Isus și Sfânta Ana*, *Cina cea de taină*, *Gioconda* etc. Avea cunoștințe vaste de arhitectură, optică, mecanică, anatomie, geologie. A contribuit la deschiderea unui nou parcurs al cunoașterii științifice.

APLICAȚII

I. Citește cu atenție sursa A și răspunde la cerințe:

Sursa A: „Eu aș vrea ca el să fie bine instruit în litere și în aceste studii, pe care le numim umaniste. Ca el să fie familiar cu latina și greaca, datorită abundenței și varietății lucrurilor care au fost scrise în aceste limbi. Ca el să cunoască bine poezia, la fel și oratorii și istoricii, și ca el să învețe să scrie în versuri și în proză, în special în propria noastră limbă (italiana). Eu îl voi îndemna, de asemenea, să știe cât mai multe limbi străine, în special spaniola și franceza [...]. El va trebui să știe, în același timp, să înoate, să sară, să alerge și să arunce greutatea pentru pregătirea de luptă. Eu nu voi fi satisfăcut dacă el nu este de asemenea muzician și nu știe să cânte la diverse instrumente. În fine, eu [...] nu aș vrea să-l văd că neglijează desenele și pictura.”

(Castiglione, *Curteanul*, 1528)

1. Selectează din sursa A două limbi străine pe care un curtean trebuia să le cunoască în perioada Renașterii.
2. Selectează două talente artistice care reies din sursa A.
3. Precizează două calități fizice necesare în această perioadă.
4. Redactează un text de 5–7 rânduri în care să îți exprimi părerea despre cunoștințele și abilitățile oamenilor Renașterii.

II. Studiază sursele B și C, apoi scrie un text de 100–150 de cuvinte despre opera lui Leonardo da Vinci. Folosește termenii: *umanism*, *capodoperă*, *omul complet*, *savant*.

B

Sursa C: „Leonardo a primit apoi să facă portretul Monei Lisa, soția lui Francesco del Giocondo, la care a trudit patru ani, fără să-l termine [...]. Leonardo ținea tot timpul pe lângă ea cântăreți și muzicanți, precum și bufoni, care s-o înveselească, spre a îndepărta tristețea aceea pe care, deseori, pictura obișnuiește s-o dea portretelor.”

(Giorgio Vasari, *Viețile celor mai de seamă pictori, sculptori și arhitecți*)

Cina cea de Taină, pictură de Leonardo da Vinci.

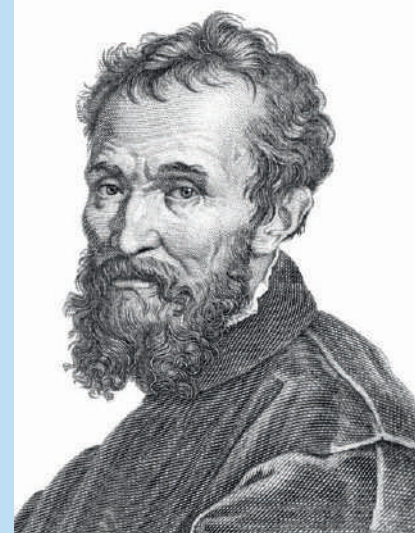
Michelangelo Buonarroti (1475–1564), sculptor, pictor, arhitect, inginer și poet italian. S-a format la Florența în atelierul unui sculptor renumit al epocii, Ghirlandaio. Mai întâi, s-a afirmat ca sculptor și a devenit celebru cu creații precum *Pietà* sau *David*. Papa Iulius al II-lea i-a încredințat pictarea Capelei Sixtine din Bazilica Sfântul Petru din Roma, apoi i-a comandat mai multe statui pentru mormântul său, precum *Sclavii*, *Moise*, *Victoria*. Pentru Michelangelo, sculptura este deasupra tuturor artelor, dar se afirmă și în pictură. Ca scriitor, este autorul „Rimelor”, unde lasă să se întâlnească frământările sale umane și artistice.

Interiorul Capelei Sixtine, Vatican.

Frescă (detaliu), Capela Sixtină, Vatican, realizată de Michelangelo.

Michelangelo Buonarroti (1475–1564).

David (detaliu), sculptură de Michelangelo, Florența, Italia.

APLICĂM ÎMPREUNĂ

Observă operele realizate de Michelangelo Buonarroti. Lucrează împreună cu colegul/colega de bancă și scrieți impresiile voastre în 5-7 propoziții despre artist și arta lui.

Niccolò Machiavelli, portret pictat de Santi di Tito în a doua jumătate a secolului al XVI-lea.

Pagina de titlu a ediției din 1550 a lucrării *Principele*.

STUDIU DE CAZ: Niccolò Machiavelli (1469–1527)

Om politic și filosof italian, lucrarea sa *Principele* l-a făcut celebru pe Machiavelli și pentru modul realist în care a perceput politica. Această viziune a sa a fost numită mai târziu „machiavelică” și are la bază ideea că principiul oricărei guvernări este „Scopul scuza mijloacele”, deoarece interesul statului ar justifica orice acțiune.

Machiavelli a fost secretar al cancelariei din Florența, după care a dus la îndeplinire mai multe misiuni diplomatice în Europa Apuseană, pentru a apăra interesele Florenței. După prăbușirea republicii a fost înlăturat din funcție în 1512 și arestat.

Lucrarea *Principele* a scris-o după ce a fost eliberat și alungat din oraș. Aici, Machiavelli subliniază importanța unificării statelor italiene sub conducerea unui prinț, vorbește despre importanța analizării evenimentelor trecute și a învățămintelor pe care le poate oferi istoria.

Este interesat, de asemenea, despre modul în care se poate obține și păstra puterea în stat. Conducătorul ideal, în viziunea sa, trebuia să dețină două calități importante: „viclenia vulpii” și „forța leului”. Lucrarea a fost dedicată lui Lorenzo de Medici și publicată în jurul anului 1532.

APLICAȚII

I. Pe baza informațiilor din manual, dar și a altor surse (Internet), realizează câte o fișă biografică pentru Lorenzo de Medici și Niccolò Machiavelli. Aduagă fișele la portofoliul personal. Folosește modelul din sursa E, pagina 31.

REȚINEM

► Niccolò Machiavelli a fost un om politic italian din perioada Renașterii. A rămas celebru pentru lucrarea sa *Principele* și pentru principiile sale politice, valabile și în zilele noastre. A fost adeptul unificării Italiei într-un stat modern.

1. Studiază cu atenție schema de mai sus, în care sunt prezentate pe scurt calitățile necesare unui bun principe, în viziunea lui Machiavelli. Grupează aceste calități și trăsături în trei categorii: fizice, intelectuale și emoționale.
2. Pe care dintre aceste calități le ai deja și pe care dintre ele ai dori să ți le dezvolți în viitor?
3. Lucrați în perechi și stabiliți o listă comună care să conțină cinci calități pe care trebuie să le aibă un bun conducător.

III.

A Florența.

Sursa B „... Italia îl așteaptă pe acela care va putea să-i stingă durerile și să pună capăt jafurilor din Lombardia, birurilor grele din regatul Neapoleului și din Toscana și... să-i lecuiască rănilor vechi și adânci care de multă vreme sângerează... Și nu am cuvinte a spune dragostea cu care el ar fi primit în toate aceste ținuturi ce au pătimit sub năvălirile venite din afară... Ce porți și-ar putea închide oare?...Care italian i-ar refuza cinstea ce i se cuvine?”
(Machiavelli, *Principele*)

Sursa C „De asemenea, în toți acești ani de pace și-a ținut (Lorenzo de Medici) orașul mereu în sărbătoare, căci deseori aveau loc aici turnire și reprezentații ale vitejilor și izbânzilor din trecut; iar dorința sa era de a vedea poporul unit și nobilimea de toți onorată. Iubea nespuse de mult pe oricine care se dovedea un mare maestru într-o artă oarecare și-i sprijinea pe literați [...] Îi plăceau nespuse de mult arhitectura, muzica și poezia, și există multe compoziții poetice ale sale, nu numai compuse, dar și comentate de el. Și pentru ca tineretul florentin să se poată pregăti în domeniul literelor, deschise în orașul Pisa o universitate pentru oamenii cei mai excelenți care s-ar fi aflat în acel moment în Italia.”
(Niccolo Machiavelli, *Istoriile florentine*)

D Lorenzo, primit la Neapole de Ferdinand de Aragon. Pictură de Giorgio Vasari și Marco da Faenza, Palazzo Vecchio, Sala Lorenzo Magnificul, Florența.

ȘTIA CĂ...

• Foarte multe dintre ideile transmise de Machiavelli prin opera sa sunt valabile și azi? Iată câteva dintre ele:

„Toți te văd așa cum te înfățișezi lor, puțini cunosc adevărata ta natură”.

„Cel care caută să înșele va găsi mereu pe cineva care se va lăsa înșelat”.

„Un om va uita mai repede moartea tatălui său decât pierderea averii”.

1. Transcrie din sursa B două cauze pentru care autorul susține unificarea Italiei.
2. Indică din sursa C două acțiuni întreprinse de Lorenzo de Medici pentru susținerea artiștilor în perioada Renașterii.
3. Menționează orașul amintit în sursa C și instituția de învățământ înființată.
4. Utilizează sursele C și D pentru a realiza o scurtă descriere a vieții artistice în vremea lui Lorenzo de Medici.
5. Pe baza sursei A și utilizând Internetul, scrie un scurt text despre Florența în perioada Renașterii.

Simbolul actual al Umanismului.

DICȚIONAR

Lunetă – instrument optic utilizat la observarea obiectelor îndepărtate.

Microscop – instrument optic care transmite o imagine mărită a unui obiect.

Teoria heliocentrismului – teoria care susține că Soarele este în centrul sistemului solar; provine din limba greacă: *Helios*: soare, *kentron*: centru.

ȘTIAI CĂ...

- În Antichitate, termenul „humanitas” era folosit cu sensul de „educație”? La sfârșitul secolului al XIV-lea, admiratorii Antichității au început să îl utilizeze exprimând prin aceasta restaurarea idealurilor culturii clasice greco-romane. De asemenea, umanismul exprima și idealul unei educații desăvârșite a omului.

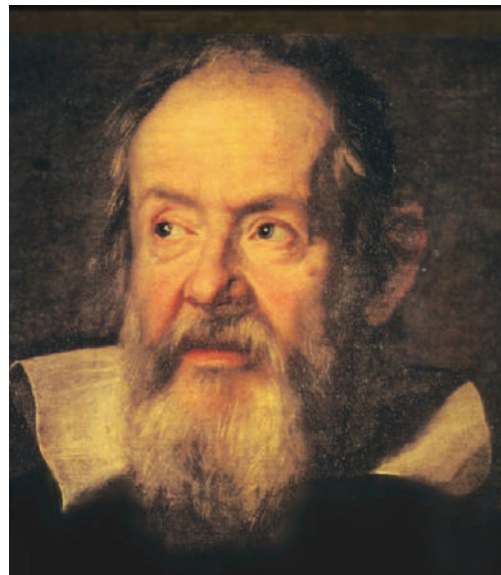
- Pentru a-și difuza ideile, umanistii și artiștii au constituit „cercuri” sau „academii” străne în preajma unor personalități?

STUDIU DE CAZ: Giordano Bruno și Galileo Galilei

Odată cu Renașterea și Umanismul, oamenii de știință contestă tot mai mult concepțiile despre Univers, susținute de Biserică. Două astfel de exemple sunt Giordano Bruno și Galileo Galilei. Primul a fost ars pe rug pentru că nu a vrut să renunțe la ideile lui.

Giordano Bruno (1548–1600), filosof, matematician și astronom italian, fost călugăr, unul dintre cei care au contestat filosofia lui Aristotel și adept al teoriei lui Copernic asupra heliocentrismului. Bruno susținea că stelele sunt asemănătoare Soarelui și că universul este infinit, depășindu-și chiar mentorul, deoarece Copernic susținea că universul este finit. Giordano Bruno a refuzat să își nege convingerile și a fost condamnat pentru erezie, apoi ars pe rug, la 17 februarie 1600, în piața Campo dei Fiori din Roma. Toate operele sale aveau să fie interzise. Pe locul martiriului său, administrația orașului Roma a ridicat la sfârșitul secolului al XIX-lea o statuie, în numele libertății de gândire. În zilele noastre, este considerat model pentru libertatea de gândire.

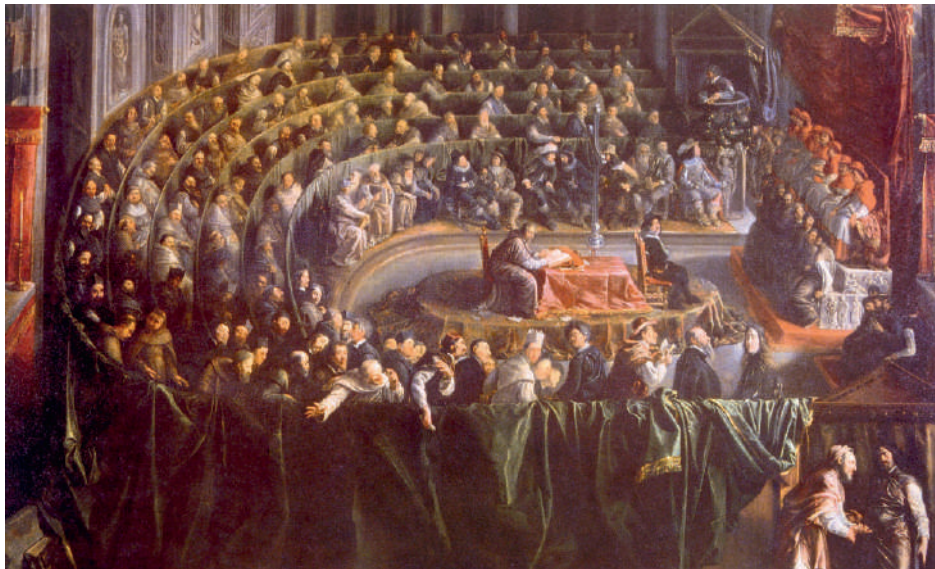

Galileo Galilei (1564–1642), matematician, filosof și astronom italian, unul dintre fondatorii mecanicii moderne și ai științei experimentale. A descoperit legea căderii corpurilor în vid (contrară teoriei lui Aristotel) și a inventat unul dintre primele microscopice. Tot Galilei a confecționat luneta, care îi poartă numele, în 1609. A observat relieful Lunii, principalii sateliți ai lui Jupiter, inelul lui Saturn și fazele lui Venus. Astfel, a confirmat teoria lui Copernic, care susținea rotația Pământului în jurul Soarelui. Galileo Galilei a fost judecat, exclus din comunitatea catolică (excomunicat) și condamnat la închisoare pe viață. După ce și-a negat public convingerile (a abjurat) în 1633, un tribunal inchiuzitorial a stabilit că e suspect de erezie și l-a pus sub arest la domiciliu, comportamentul fiindu-i restricționat de Papă. Galileo ar fi pronunțat în timpul procesului celebra expresie „și totuși, se mișcă! (se învârte)!” În secolul XX, Papa Pius al XII-lea l-a descris drept unul dintre „cei mai cutezători eroi ai cercetării”.

APLICAȚII

I. Analizează cu atenție imaginea și, cu ajutorul altor informații din biblioteca on-line, compune un text de 8-10 rânduri despre importanța telescopului.

Procesul lui Galileo Galilei, Roma, 1633.

II. Pe baza informațiilor din Studiul de caz:

1. Identifică o asemănare între preocupările lui Giordano Bruno și cele ale lui Galileo Galilei.
2. Enumeră două realizări științifice ale lui Galileo Galilei și precizează dacă astăzi mai sunt folosite.
3. Exprimă o opinie legată de cauza condamnării celor doi reprezentanți ai științelor.

JOC DE ROL

Căutați pe Internet și alte informații despre Galileo Galilei, apoi organizați în clasă un joc de rol plecând de la procesul acestuia și de la expresia „Și totuși, se mișcă!”.

ȘTIA CĂ...

Polonezul Nicolaus Copernic (1473-1543) este considerat unul dintre cele mai mari genii ale timpului său, datorită teoriei rotației pământului și a planetelor? A studiat astronomia la Cracovia și în cele mai mari universități din Italia: Bologna, Roma, Palermo. Teoria sa, heliocentrică, a stat la originea revoluției științifice din secolul al XVII-lea – toate planetele se învârt în jurul Soarelui, printre ele și Pământul, a cărui rotație în jurul propriei axe explică alternanța zi-noapte.

Aristotel, filosof grec, profesor și prieten al împăratului Alexandru cel Mare, a fondat la Atena o școală numită *Lyceum*, unde a predat timp de 12 ani? Logica și biologia sunt științele care l-au pasionat cel mai mult.

Teatrul Globe – trecut și prezent

STUDIU DE CAZ: William Shakespeare

La aproximativ 160 km nord de Londra se naște în 1564 William, fiul lui John Shakespeare, comerciant în orașul Stratford-upon-Avon. Data nașterii nu e sigură, însă botezul a fost înregistrat în registrul Bisericii în ziua de 26 aprilie 1564. Următoarea menționare a sa în izvoarele istorice apare în 1582, într-o cerere pentru obținerea permisului de căsătorie. Ceremonia a avut loc a doua zi. William avea 18 ani când s-a căsătorit cu Anne Hathaway, fiica de 26 de ani a unui fermier înstărit. Cei doi au avut trei copii, Susanna și doi gemeni, Hamnet și Judith. A urmat plecarea lui la Londra, iar în anul 1592 era deja cunoscut și invidiat în comunitatea teatrului londonez.

Deși informațiile despre viața și munca sa sunt relativ puține, se știe că a fost actor, poet, coproprietar al companiei de teatru „Oamenii Lordului Chamberlain” și al teatrului Globe. În jurul anului 1610, s-a retras în orașul natal, unde a murit în 1616.

Activitatea literară a lui Shakespeare cuprinde câteva poeme, 154 de sonete și 37 de piese de teatru, scrise în aproximativ 20 de ani. Printre acestea se numără piesele cu subiect istoric (*Henric al VI-lea*, *Richard al III-lea*, *Henric al IV-lea*), comedii (*Neguțătorul din Veneția*, *Îmblânzirea scorpiei*) și tragedii (*Hamlet*, *Othello*, *Macbeth*).

Se consideră că inventivitatea limbajului este cea mai importantă trăsătură a scriitorului William Shakespeare, întrucât a introdus peste 3 000 de cuvinte în vocabularul limbii engleze.

APLICAȚII

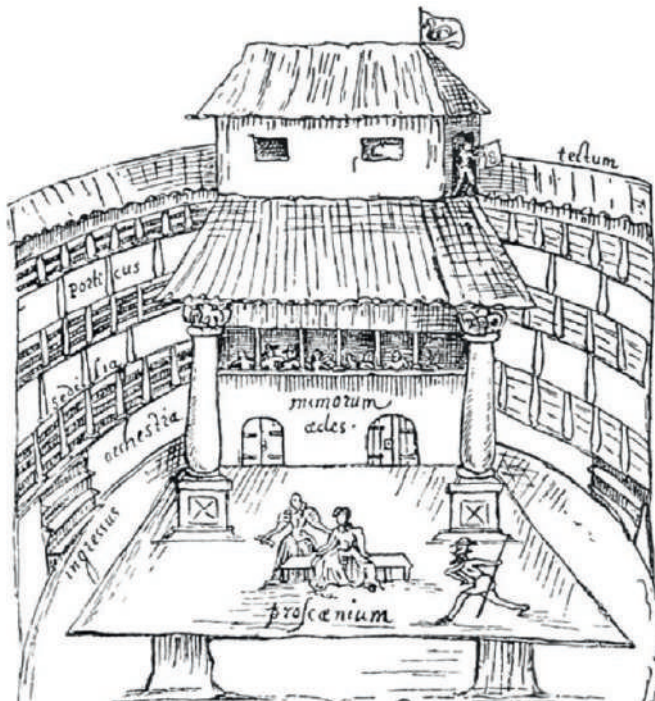
Sursa A

„Uneori, epidemiile de ciumă conduc la închiderea teatrelor, iar trupele de actori devin ambulante, dând reprezentații din sat în sat. În 1592, există deja patru teatre în aer liber [...] în care pot intra între două și trei mii de spectatori – și șapte săli unde se joacă piese de teatru și unde încap doar câteva sute de oameni. Clădirile teatrelor londoneze sunt zugrăvite în culori vii, iar cea mai răspândită formă de construcție este cea octogonală sau circulară. Scena nu face parte integrantă din clădirea teatrului [...]. O trăsătură definitorie a teatrului elisabetan este scena interioară [...] O astfel de cămăruță este adesea folosită drept mormânt (ca cel al Julietei shakespeareiene), [...], cort al unui general sau pentru decapități sau alte evenimente sângeroase în tragedii.”

(D. Percec, coord., *De la Anglia la Marea Britanie. O călătorie prin cinci secole și 555 de capitale*).

Sursa B

Schița
teatrului Swan –
secolul al XVI-lea

Sursa C

„Ducele:
Scrisoarea întărește tot ce-a spus
Călugărul. El spune – amorul lor
Și vestea despre moartea Julietei. [...]
Ce ziceți voi acum, dușmani de moarte?
Ei, Capulet! Ei, Montague! Vedeți
Ce greu blestem pe ura voastră zace,
Cum Dumnezeu vă bate prin iubire!
Și eu pierdui, c-am fost prea lăsător,
Vreo două rude și pe toți ne dor
Urmările acestei uri haine ...”
(W. Shakespeare, *Romeo și Julieta*,
fragment, Actul V, traducere Șt. O. Iosif)

Sursa D

„Ducele de Burgundia:
Credința și iubirea-mi deopotrivă
Vi-o închin, regi mari ai Franței și ai
Angliei,
Că m-am trudit din răspuțeri cu gândul.
Cu râvnă și-osteneală să-i aduc
Pe amândoi monarhii prea slăviți
La scaunul acestui sfat regesc. [...]
Ce vrăjmășii, ce piedici mai sunt încă,
De ce această biată pace goală [...]
Nu poate să-și arate blândul chip.”
(W. Shakespeare, *Henric al V-lea*,
fragment, Actul V, traducere Ion Vinea)

- I. Identifică în sursa A o cauză care a determinat în secolul al XVI-lea închiderea temporară a teatrelor.
- II. Pe baza surselor A și B, compune un text în care să descrii cum arată un teatru în Anglia secolelor al XVI-lea–al XVII-lea.
- III. Identifică în sursele C și D două idei sau valori umane promovate în cele două opere literare shakespeareene.
- IV. Exprimă o opinie în legătură cu actualitatea ideilor sau valorilor promovate în operele lui Shakespeare.

JOC DE ROL

Căutați în biblioteca școlii sau pe Internet adaptări pentru copii ale operelor lui W. Shakespeare. Alegeți un fragment pe care să îl puneți apoi în scenă printr-un joc de rol în clasă.

DICTIONAR

Comedie – operă dramatică al cărei subiect și deznodământ provoacă râsul; aici, piesă de teatru înfățișând ciudățeni sau obiceiuri ridicole din societate.

Epidemie – boală extinsă la un număr mare de persoane.

Tragedie – aici, piesă de teatru cu personaje puternice care au un sfârșit nefericit.

REȚINEM

► William Shakespeare este considerat astăzi cel mai important scriitor englez. Scrise în perioada Renașterii, operele sale au devenit „nemuritoare”, fiind astăzi citite de milioane de oameni și puse în scenă în săli de teatru din întreaga lume.

ȘTIA CĂ...

• Pornind de la informația că W. Shakespeare nu a studiat decât câțiva ani la o școală gramaticală din Stratford și nu a avut niciodată studii superioare, o serie de cercetători din secolul al XIX-lea (precum Mark Twain, Walt Whitman, Sigmund Freud) au pus la îndoială faptul că W. Shakespeare este adevăratul autor al pieselor de teatru?

Aceste teorii au susținut că sub pseudonimul „Shakespeare” s-ar afla de fapt operele unor persoane precum Sir Francis Bacon, Christopher Marlowe sau Conte de Oxford.

În ciuda acestor teorii ale conspirației care se păstrează și astăzi, valoarea operei shakespeareene nu poate fi pusă la îndoială.

REFORMA. CONTRAREFORMA

Cauzele Reformei sunt multiple: religioase, economice, sociale, politice, intelectuale.

În vestul Europei crescuse nemulțumirea în rândul nobililor și burghezilor față de luxul Bisericii Catolice și al preoților.

Biserica Catolică devenise unul dintre cei mai mari proprietari din stat și se dorea redistribuirea averilor acesteia.

De asemenea, și marea masă a țărănimii era nemulțumită față de taxele care trebuiau achitate atât către Biserică, cât și către nobili.

Până și preoții obișnuiți erau revoltați de atitudinea episcopilor și de vânzarea de indulgențe, celebrele bilețele care-i salvau pe credincioși de păcate.

Nemulțumirea față de luxul Bisericii Catolice era prezentă la toate categoriile sociale.

DICTIONAR

Autocrație – formă de guvernare bazată pe concentrarea puterii în mâinile unei singure persoane.

Contrareforma – măsurile luate de Biserica Catolică pentru combaterea protestantismului.

Eretic – cel care se abătea de la învățăturile Bisericii Catolice.

Indulgență – document de iertare parțială sau totală a păcatelor în schimbul unei sume de bani.

Reforma religioasă – mișcare social-politică și religioasă din secolul al XVI-lea îndreptată împotriva Bisericii Catolice.

- „Pre-Reforma” (grupul de la Meaux)
- Zone în care domină protestantismul
- 1534 Adecziunea oficială a statelor la protestantism
- Regiuni în care au circulat ideile Reformei, dar unde catolicismul a rămas dominant
- Principalele centre de răspândire a Reformei
- Lutheranism
- Calvinism
- ▲ Alte centre
- Țări care au rămas catolice
- Frontierele statelor în secolul al XVI-lea
- Hotarele Sfântului Imperiu în secolul al XVI-lea

Difuzarea Reformei în Europa.

Mișcarea de Reformă s-a declanșat la începutul secolului al XVI-lea, când călugărul german Martin Luther a afișat pe ușa bisericii castelului din Wittenberg „Cele 95 de teze”, îndreptate împotriva Bisericii Catolice. Ideea de bază a luteranismului este mântuirea prin credință. Luther susținea că biserica trebuie să fie mai apropiată de credincioșii săi și că slujba trebuie ținută în limba pe care o vorbesc credincioșii, nu în latină, cum se întâmplase până atunci. El a tradus Biblia în limba germană, pentru ca fiecare credincios să o poată citi. Biserica Catolică a acționat imediat împotriva ideilor lui Luther, care s-a refugiat în castelul principelui elector de Saxonia.

Acțiunile lui Luther au dus la nașterea unor noi culte religioase, **protestante**, numite astfel deoarece adepții lor au „protestat” împotriva măsurilor catolicilor.

APLICAȚII

- I. Observă cu atenție sursa A și precizează:
  - a. Trei state care au rămas catolice.
  - b. Două zone în care s-au răspândit religiile reformate.
  - c. Un stat care a preluat o formă a calvinismului.

II. Sursa B

„Fiecare creștin adevărat are parte de toate binecuvântările lui Hristos și ale Bisericii, iar acest lucru îi este acordat de Dumnezeu, chiar și fără scrisori de iertare a păcatelor. [...] De ce papa, a cărui bogăție este astăzi atât de mare nu construiește această biserică Sfântului Petru cu proprii bani, în loc să o construiască din banii sărmanilor credincioși?” (după Martin Luther, *Cele 95 de teze*, 1517).

Sursa C

„21. Greșesc [...] acei predicatori de indulgențe care spun că prin indulgențele papei omul e dezlegat de orice pedeapsă și că se mântuie.” [...]

„27. Ei predică spunând că îndată ce banul sună în cutie, sufletul se ridică în zbor.” (Martin Luther, *Cele 95 de teze*, 1517)

Precizează din sursele B și C două motive prezentate de Luther pentru a combate indulgențele.

Biserica Sf. Bartolomeu din Brașov

Construită în secolul al XIII-lea, a fost la origine biserică romano-catolică. După Reformă, difuzată și în spațiul românesc, a fost transformată în biserică evanghelică-luterană. Atunci, sașii – locuitorii de origine germană din Transilvania – s-au convertit la credința evanghelică-luterană. Este considerată cea mai veche biserică și, totodată, cea mai veche construcție atestată istoric pe teritoriul Brașovului.

Martin Luther (1483–1546) s-a născut în orașul german Eisleben și a studiat filosofia la Universitatea din Erfurt. A abandonat studiile și mai târziu devenea preot și profesor la Universitatea din Wittenberg.

REȚINEM

► Reforma este un fenomen social, politic, religios declanșat în secolul al XVI-lea în apusul Europei, îndreptat împotriva Bisericii Catolice, care a dus la nașterea unor noi culte religioase, numite protestante sau reformate.

► Papa Pius al III-lea (1439–1503). A inițiat unele măsuri de reformare a Bisericii Catolice.

Jean Calvin (1509–1564), reformator religios și scriitor francez.

Biserica Reformată (Calvină) din Cluj-Napoca a fost ridicată de către călugării franciscani între 1486 și 1516, după ce au primit teren de la primarul orașului, Ambrus Szabo. Mai este cunoscută de către localnici și ca Biserica Reformată de pe Ulița Lupilor sau Biserica Reformată Centrală.

Reforma declanșată de Luther a dus la scindarea unității catolicismului, din care s-au desprins bisericile protestante sau reformate. Ideile sale s-au răspândit în apusul și nordul Europei. Doi predicatori, Jean Calvin și Ulrich Zwingli, au predicat idei reformatoare și curând s-au născut alte culte protestante: **calvinismul, zwinglianismul**. Calvin a fugit din Franța în Elveția din cauza persecuțiilor religioase, la Geneva introducând propriul regim teocratic autoritar. Ideea predestinării a stat la baza calvinismului, deoarece Calvin credea că fiecărui om îi este stabilit un destin de către Dumnezeu. Confesiunea calvină s-a răspândit în Franța, Anglia, Ungaria, Transilvania etc.

În Anglia, reforma a cunoscut o serie de particularități: impusă de rege și cabinetul său, se formează și aici o biserică națională de stat, numită anglicană. Prin Actul de Supremație (1534), Biserica din Anglia este scoasă de sub autoritatea papei, iar șeful suprem al bisericii devine regele. Biserica anglicană preia elemente ale calvinismului.

Mișcarea Bisericii Catolice împotriva Reformei este cunoscută sub numele de Contrareformă. Papalitatea a acționat aproape simultan cu răspândirea protestantismului. Au fost înființate noi ordine călugărești cu scopul de a readuce pe protestanți înapoi în rândurile credincioșilor catolici. Astfel, în 1560 papa Paul al III-lea a înființat ordinul iezuit condus de Ignățiu de Loyola, răspândit din America de Sud până în Asia. Între 1545–1563 s-a organizat Conciliul de la Trento, care a restabilit autoritatea Sfântului Scaun asupra Bisericii Catolice. Măsurile papalității nu au dus la rezultatele așteptate. În urma Contrareformei catolicismul s-a menținut în: Franța, Spania, Portugalia, Polonia, Peninsula Italică, o parte a statelor germane.

APLICĂM ÎMPREUNĂ

Pornind de la resursele propuse, lucrați în echipe de 4–5 elevi și rezolvați sarcinile de mai jos:

Sursa A

Galileo Galilei imitat pe stradă, Barcelona, Spania.

Sursa B

„Inchiziția conta pe colaborarea poporului în îndeplinirea sarcinii ei. Jurămintele de credință citite periodic în biserici conțineau liste ale comportamentelor și cuvintelor după care se putea recunoaște un posibil suspect. Credincioșii erau chemați să denunțe orice atitudine suspectă: inchizitorilor le revenea sarcina să decidă dacă se impunea începerea urmăririi. Se poate ghici la ce a condus aceasta: putea fi denunțat oricine, pentru orice comportament, ceea ce era un bun prilej de răzbunare pe dușmani. Nu e de mirare că cei educați, savanții, gânditorii, au fost principala țintă și că cele mai multe victime ale Inchiziției au fost din rândurile lor”. (Joseph Perez, *Istoria Spaniei*, adaptare)

1. Precizați din sursa B un motiv după care se recunoștea un posibil suspect, adept al protestantismului.
2. Realizați o prezentare digitală despre Galileo Galilei și alți reprezentanți ai științei în Evul Mediu, care au fost persecutați de Inchiziție.

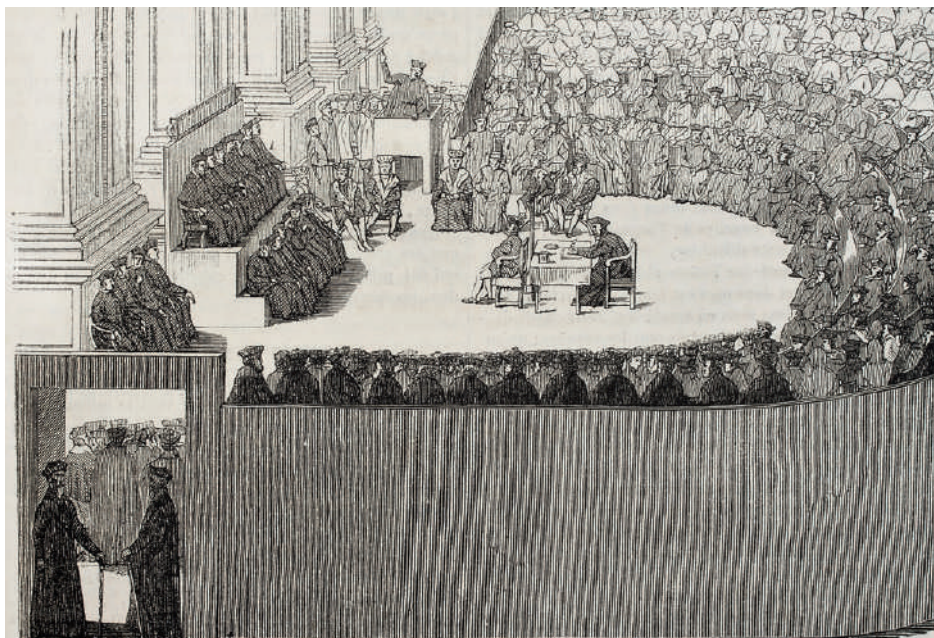

APLICAȚII

- I. Pe baza informațiilor din manual, dar și a altor surse (Internet), realizează fișa biografică a unuia dintre reprezentanții protestantismului. Folosește modelul de fișă de la pagina 31. Adaugă fișa biografică la portofoliul personal.
- II. Analizează cu atenție cele două surse, C și D. Pe baza lor rezolvă următoarele cerințe:
  1. Precizează cel puțin două măsuri luate de Conciliul de la Trento.
  2. Realizează un poster/afiș prin care să anunți organizarea Conciliului de la Trento.

Sursa C

Conciliul de la Trento

Sursa D

„În privința indulgențelor, Conciliul declară că acestea sunt necesare și folositoare creștinilor. Dar, în ceea ce privește abuzurile care au fost făcute, interzicem cu desăvârșire orice fel de plată a acestora. Toți oamenii Bisericii trebuie să ducă o viață simplă, să fie apropiați de credincioși.” (Conciliul de la Trento, hotărâri)

Reforma religioasă s-a răspândit și în Transilvania. **Johannes Honterus**, Brașov (1498–1549), a fost un învățat sas, umanist, adept al Reformei promovate de Luther. A înființat gimnaziul săsesc din Brașov, din curtea Bisericii Negre, actualul Liceu „Johannes Honterus”. Tipărește la Basel (Elveția) în 1532 celebra *Chorografia Transylvaniae Sybembürgen* (prima hartă a unei părți din România – Transilvania).

ȘTIA CĂ...

● Inchiziția a fost o instituție înființată de Biserica Catolică în Evul Mediu. Era un tribunal religios ce avea rolul de a combate orice idee care contravenea catolicismului.

● Cea mai puternică a fost Inchiziția Spaniolă, înființată de Ferdinand de Aragon și Isabella de Castilia, care la început a luptat împotriva evreilor convertiți la creștinism și împotriva musulmanilor. După marile expediții geografice, Inchiziția a început să activeze și în Asia și America de Sud, în teritoriile nou descoperite.

Thomás de Torquemada (1420–1498), cleric spaniol, a contribuit la instaurarea Inchiziției spaniole, pe care a și condus-o. În timpul său, mii de eretici au fost arși pe rug.

REȚINEM

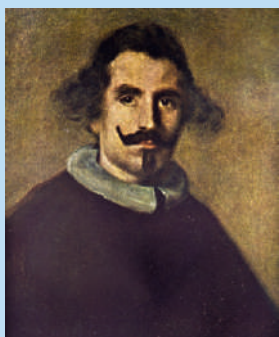
► Contrareforma este o mișcare a Bisericii Catolice, îndreptată împotriva Reformei, cu scopul de a readuce în sânul ei creștinii care trecuseră la religiile protestante.

Michelangelo Merisi da Caravaggio (1571–1610)

Peter Paul Rubens, Autoportret (1577–1640).

Diego Velázquez, Autoportret (1599–1660).

DICȚIONAR

Evlavie – sentiment religios manifestat prin îndeplinirea strictă a practicilor religioase.

Extaz – stare emoțională de mare intensitate, de adorație.

Operă – aici, compoziție muzicală scrisă pentru soliști, cor și orcheastră.

BAROCUL – UN NOU STIL ARTISTIC

Se pare că termenul „baroc” provine din cuvântul „barroco”, de origine portugheză (perlă cu aspect imperfect), fiind folosit la început pentru a descrie noua direcție artistică din secolul al XVI-lea. La fel ca Renașterea artistică, Barocul a apărut în Italia și a pornit de la influența Contrareforme, care dorea să stimuleze credința în catolicism. Noua artă s-a adresat atât simțurilor, cât și imaginației, provocând emoții puternice.

Cel mai reprezentativ model al bisericii baroce este Biserica Il Gesù din Roma, proiectată de Jacopo Barozzi Vignola. Tot în această perioadă, Bazilica Sfântul Petru din Roma este finalizată prin modificări aduse planului inițial, conceput de Michelangelo. În plus, Piața din fața Bazilicii este delimitată de un șir de coloane ce sugerează simbolic puterea lui Dumnezeu care strânge la piept credincioșii.

Barocul se manifestă și în sculptură printr-o serie de caracteristici specifice: monumentalitate (Baldachinul din Bazilica Sf. Petru; Monumentul funerar al papei Alexandru al VII-lea), mișcare și evlavie (Extazul Sfintei Tereza), reprezentarea grupurilor (Apollo și Daphne) și decorațiuni excesive.

Se consideră că pictura barocă nu a cunoscut strălucirea celei renascentiste. Totuși, pictori precum Caravaggio, Peter Paul Rubens și Diego Velasquez au pictat tablouri valoroase în care culoarea, lumina și umbra sunt folosite pentru a dramatiza scena și pentru a transmite sentimente puternice. Prezență mereu în stilul baroc, mișcarea este sugerată uneori și prin liniile veșmintelor ce flutură în vânt.

Perioada barocă este de obicei asociată și cu introducerea de noi genuri vocale și instrumentale importante, ca opera și concertul.

APLICAȚII

I. Monumentalitatea sculpturii lui Giovanni Lorenzo Bernini (1598–1680).

A Monumentul funerar al Papei Alexandru al VII-lea.

B Extazul Sfintei Tereza.

C Baldachinul din Bazilica Sf. Petru.

1. Identifică în sursele A, B, C elementele specifice artei baroce.
2. Scrie un text de aproximativ 5 rânduri în care să explici legătura dintre Baroc și Contrareformă.

II. Pictura barocă

D Caravaggio, Chemarea Sfântului Matei.

E Rubens, Bătrână și băiat cu lumânări.

REȚINEM

▶ Apărut la Roma în secolul al XVII-lea, Barocul s-a răspândit rapid în Europa și în teritoriile stăpânite de europeni pe alte continente. El a devenit stilul artistic și arhitectonic specific monarhiei absolutiste și Contrareformei.

Bartolomeu Esteban Murillo (1618–1682), pictor baroc spaniol. Sfânta Familie, cunoscută și ca Fecioara din Sevilla.

Biserica Il Gesù din Roma.

Analizează sursele D, E, F și rezolvă următoarele cerințe:

- a. descrie în câteva propoziții ce observi în cele trei picturi;
- b. precizează rolul luminii și umbrei în aceste picturi;
- c. menționează două idei pe care crezi că au vrut să le sugereze pictorii.

ORGANIZATOR GRAFIC

Pe baza cunoștințelor dobândite la lecțiile despre Renaștere și Baroc, identifică trăsăturile specifice celor două curente artistice și completează un organizator grafic după modelul alăturat.

RENAȘTEREA	BAROCUL

ABSOLUTISMUL

DE LA ATLANTIC LA MUNȚII URAL

În secolele XVI–XVII, în numeroase state europene, precum Anglia, Franța, Spania și Rusia, s-au instaurat **monarhii absolutiste**. Schimbarea a constat în creșterea puterii **monarhului**, care avea autoritate deplină asupra tuturor instituțiilor și oamenilor. Puterea sa era legitimată prin dreptul divin și s-a sprijinit pe acele categorii sociale care doreau stabilitate și sfârșitul războaielor civile.

Monarhul ajunge să aibă putere aproape nelimitată pe întreg teritoriul statului. El numește funcționarii, acordă titluri nobiliare, controlează administrația, stabilește impozite, conduce armata, încheie pace sau tratate de alianță, iar voința lui este lege. Toate aceste atribuții sunt exercitate prin intermediul unor funcționari dependenți de rege. Cele mai importante probleme sunt rezolvate cu ajutorul unui Consiliu regal restrâns, alcătuit din persoane de încredere. Vechile adunări sunt convocate din ce în ce mai rar, iar Biserica este subordonată statului și joacă un rol important în societate.

Forma clasică a monarhiei absolutiste o regăsim în **Franța**. Slăbită de războaiele religioase dintre hughenoti (protestanți) și catolici, puterea monarhului este restabilită odată cu domnia regelui Henric al IV-lea (1589–1610). El a trecut la catolicism și a promovat toleranța religioasă prin Edictul de la Nantes (1598). În timpul regelui Ludovic al XIII-lea (1610–1643), puterea regală se consolidează datorită activității cardinalului Richelieu. Sunt desființate o serie de privilegii acordate nobilimii, este interzis duelul, iar un tribunal special (Camera arsenalului) este utilizat împotriva oponenților politici. Apogeul absolutismului monarhic este atins în vremea lui Ludovic al XIV-lea (1643–1715) și este exprimat cel mai bine prin expresia „Statul sunt eu”, atribuită regelui.

Henric al IV-lea, regele Franței.

Armand Jean du Plessis, Cardinal-Duce de Richelieu al Franței.

Ludovic al XIII-lea, regele Franței.

Putere și imagine

Portretul lui Ludovic al XIV-lea în costum regal a fost pictat de către

Hyacinthe Rigaud și se află astăzi la Muzeul Luvru din Paris. Pictura îl redă într-o poziție impunătoare și conține o serie de simboluri ale absolutismului monarhic.

- coloana de marmură din spatele regelui simbolizează puterea și stabilitatea monarhiei;
- sabia trimite la calitățile militare ale regelui;
- hainele conțin simbolul monarhiei franceze (floarea de crin stilizată);
- sceptrul regal din mâna dreaptă și coroana așezată pe un taburet – însemne ale autorității;
- picioarele regelui sunt scoase în evidență și transmit ideea de vitalitate și vigoare, fiind în contrast cu fața îmbătrânită a acestuia;
- tehnica picturală creează iluzia unui rege înalt, care se uită de sus la un privitor scund.

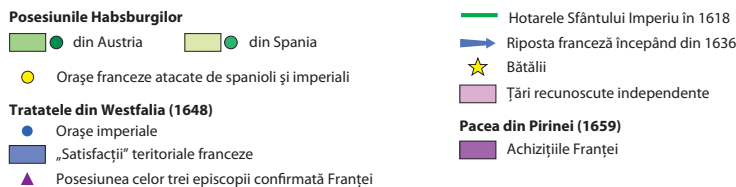

APLICAȚII

Războiul de 30 de ani și consecințele lui în Europa (1643–1659).

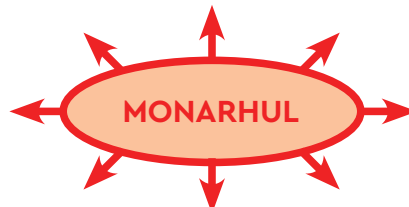
1. Studiază sursa A și identifică trei state europene unde s-a manifestat absolutismul monarhic.
2. Numește două state europene cu care se învecina Franța în secolul al XVII-lea.
3. Pe baza informațiilor din textul lecției, ordonează cronologic următoarele evenimente istorice: domnia lui Ludovic al XIV-lea, Edictul de la Nantes, războaiele religioase dintre catolici și hughenoți.

Sursa B „Dumnezeu numește regii ca pe miniștrii săi și domnește prin ei asupra popoarelor. [...] De aceea, noi am văzut că tronul regal nu este tronul unui om, ci tronul lui Dumnezeu însuși [...] Reiese de aici că persoana regilor este sfântă și a atenta asupra lor este un sacrilegiu. [...] Slujirea lui Dumnezeu și respectul pentru rege sunt unul și același lucru”.

(J.B. Bossuet, *Politica extrasă cu propriile cuvinte din Sfânta Scriptură*, adaptare).

1. Citește sursa B și precizează: ce este regele, în opinia episcopului Bossuet, și de ce se face vinovată o persoană care se revoltă împotriva autorității monarhului.
2. Identifică în sursa B cuvinte și exprimări care transmit ideea originii divine a puterii regelui.
3. Pe baza informațiilor din lecție, completează în caiet schema de mai jos, notând atribuțiile monarhului de tip absolutist.

Henric al VIII-lea, regele Angliei.

Elisabeta I, regina Angliei, fiica lui Henric al VIII-lea și a lui Anne Boleyn.

Filip al II-lea, regele Spaniei.

Ivan al IV-lea, zis Cel Groaznic, țarul Rusiei.

În **Anglia**, absolutismul s-a instaurat în timpul dinastiei Tudor. Henric al VIII-lea (1509–1547) a guvernat cu ajutorul unor cancelari precum cardinalul Wolsey, Thomas More și Thomas Cromwell, față de care s-a dovedit destul de crud. Cea mai importantă decizie a regelui a fost proclamarea sa ca șef al Bisericii Anglicane în anul 1534. Proprietățile Bisericii Catolice au fost confiscate, iar mănăstirile,

desființate. Odată cu domnia Elisabetei I (1558–1603) este consolidată definitiv poziția Bisericii Anglicane și sunt puse bazele puterii maritime a Angliei. Regina a știut să se înconjoare de consilieri experimentați cu care hotăra în probleme economice și de justiție. Unul dintre evenimentele importante din timpul domniei sale a fost distrugerea puternicei flote spaniole (1588), punând capăt supremației spaniole pe mare.

În **Spania**, absolutismul este reprezentat de domnia lui Filip al II-lea (1556–1598), care stăpânea asupra unui teritoriu imens ce includea Peninsula Iberică (Spania și Portugalia), Țările de Jos, coloniile spaniole și cele portugheze. Politica sa internă s-a sprijinit pe nobilime și pe tribunalul Inchiziției, caracterizându-se prin restrângerea drepturilor și libertăților provinciilor și prin încercarea de a impune catolicismul cu orice preț. Aceste acțiuni au provocat puternice revolte în regiunile nordice ale Țărilor de Jos.

Absolutismul s-a manifestat și în **Rusia**, unde Ivan cel Groaznic (1533–1584) și-a luat titlul de țar (1547) și a micșorat puterea politică a mării boierimi. În timpul dinastiei Romanovilor, puterea monarhului s-a consolidat. Petru I (cel Mare) a domnit ca un monarh absolut.

Noaptea Sf. Bartolomeu. În noaptea de 24 august 1572, a avut loc la Paris masacrarea a mii de protestanți (hughenoți) de către catolici. Teroarea s-a prelungit în întreaga capitală, apoi în peste douăzeci de orașe și a durat câteva luni. Conflictelor religioase din Franța sunt o oglindă a conflictelor politice și a luptei pentru putere.

Atât Regina Elisabeta a Angliei, care era anglicană (protestantă), cât și Țarul Rusiei, Ivan cel Groaznic (ortodox), au fost uluiți de masacrele din Franța.